

JULKINEN KUULUTUS

Luvan hakijan valitus ympäristölupapäätöksestä

Ympäristönsuojelulain 196 §:n mukaan Vaasan hallinto-oikeuden on annettava ympäristölupapäätöstä koskeva luvan hakijan valitus tiedoksi julkisella kuulutuksella noudattaen, mitä hallintolain 62 a §:ssä säädetään, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta. Kuulutus ja valitusasiakirjat on pidettävä verkkosivuilla vähintään 14 päivän ajan. Tieto kuulutuksesta on lisäksi julkaistava toiminnan vaikutusalueen kunnissa noudattaen, mitä kuntalain 108 §:ssä säädetään.

Kuulutuksen julkaisupäivä Vaasan hallinto-oikeuden verkkosivuilla

14.9.2020

Valituksen tiedoksisaantipäivä

Hallintolain 62 a §:n 3 momentin mukaan tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä kuulutuksen julkaisemisajankohdasta.

Valituksen tiedoksisaantipäivä on 21.9.2020.

Asia

Luvan haltija Terrafame Oy on jättänyt Vaasan hallinto-oikeudelle valituksen Pohjois-Suomen aluehallintoviraston 5.3.2020 antamasta ympäristönsuojelulain mukaisesta ympäristölupapäätöksestä nro 14-15/2020. Päätös koskee Talvivaaran kaivoksen jätevesipäästöistä aiheutuvien vahinkojen selvittämistä ja korvaamista (Sotkamo).

Valitusasiakirjojen nähtävilläpito

Tämä kuulutus ja luvan hakijan valitusasiakirjat pidetään nähtävillä 14.9. – 12.10.2020 Vaasan hallinto-oikeuden verkkosivuilla (<https://oikeus.fi/hallinto-oikeudet/vaasanhallinto-oikeus/fi/index/hallinto-oikeudenkuulutukset/valituskuulutukset.html>). Hallinto-oikeuden verkkosivuilla valitus on ilman liitteitä. Tieto kuulutuksesta on julkaistava Sotkamon ja Sonkajärven kunnissa ja Kajaanin kaupungissa.

Hallintolain 62 b §:n mukaan julkisen kuulutuksen ja kuulutettavan asiakirjan tiedot julkaistaan, jollei salassapitoa koskevista säännöksistä muuta

johdu. Henkilötiedoista julkaistaan kuitenkin ainoastaan tiedonsaannin kannalta välttämättömät henkilötiedot.

Mahdollisuus vastineen antamiseen

Vaasan hallinto-oikeus varaa asianosaisille, joita asia erityisesti koskee, tilaisuuden vastineen antamiseen. Mahdollinen vastine tulee toimittaa hallinto-oikeuteen **viimeistään 12.10.2020**. Luvan haltijalle ja viranomaisille varataan erikseen tilaisuus vastineen antamiseen.

Vastineeseen on merkittävä sen tekijän nimi, postiosoite, puhelinnumero ja mahdollinen sähköpostiosoite. Vastineessa on ilmoitettava asian diaarinumero 00403/20/5133.

Kiinteistön osaomistajaa pyydetään antamaan tieto kuulutuksesta myös kiinteistön mahdollisille muille omistajille ja haltijoille.

Tiedoksianto järjestäytymättömien osakaskuntien osakkaille

Hakemuksessa tarkoitetulla toiminnalla saattaa olla vaikutuksia myös seuraavilla yhteisillä maa- tai vesialueilla:

765-402-878-29	Yhteinen maa-alue
762-402-878-2	Yhteinen venevalkama
205-405-876-1	Yhteinen vesialue
762-401-876-2	Yhteinen vesialue
762-876-6-1	Yhteinen vesialue
762-405-878-6	Yhteiset saaret
765-408-876-2	Tilojen 3:1-3 yhteinen vesialue
762-402-876-2	Eskelinniemen jakok. yht. kosket

VAASAN HALLINTO-OIKEUS
Kuulemiskanslia, 029 56 42623

Vaasan hallinto-oikeudelle

Asia

Valitus Talvivaaran kaivoksen jätevesien johtamisesta aiheutuneiden vahinkojen korvaamista koskevassa asiassa

Valituksenalainen päätös

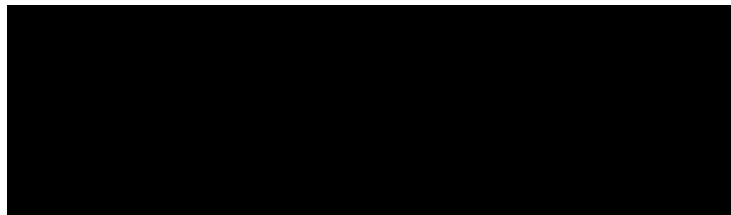
Pohjois-Suomen aluehallintoviraston 5.3.2020 antama päätös nro 14-15/2020 koskien

- 1) Pohjois-Suomen aluehallintoviraston päätösten nro 52/2013/1 ja 36/2014/1 mukaisista Talvivaaran kaivoksen jätevesipäästöistä aiheutuvien vahinkojen selvittämistä ja korvaamista, dnro PSAVI/50/04.08/2013 ja
- 2) Pohjois-Suomen aluehallintoviraston päätöksen nro 43/2015/1 mukaisista Talvivaaran kaivoksen Kalliojokeen (Jormasjärven purkusuunta) vuonna 2015 johdetuista jätevesipäästöistä aiheutuneiden vahinkojen selvittämistä ja korvaamista, dnro PSAVI/2014/2015.

Valittaja

Terrafame Oy, jäljempänä myös ”yhtiö” ja ”Terrafame”,
kotipaikka Sotkamo

Asiamiehet ja prosessiosoite

Vaatimukset

Terrafame pyytää, että Vaasan hallinto-oikeus muuttaa valituksenalaista päätöstä siten, että

- 1) valituksenalaisen päätöksen korjatussa liitteessä 2 kohdassa I vahinkoalueiden C1-C3 ja D1-D2 osalta maksettavaksi määrätyt korvaukset kumotaan ja Terrafame veloitetaan maksamaan korvauksia 31.5.2013 jälkeen aiheutuneen vesistösidonnaisen virkistyskäyttöhaitan perusteella ainoastaan jätevesien vaikutusalueella, joka ulottuu Oulujoen vesistön purkusuunnalla Tuhkajokeen ja Vuoksen vesistön purkusuunnalla Kivijokeen; ja

- 2) valituksenalaisen päätöksen korjatussa liitteessä 2 kohdassa II vahinkoalueiden G1-G2 ja I1-2 osalta maksettavaksi määrättyt korvaukset kumotaan ja Terrafame veloitetaan maksamaan korvauksia 31.5.2013 jälkeen aiheutuneen kalastuksen tuoton menetyksen perusteella ainoastaan jätevesien vaikutusalueella, joka ulottuu Oulujoen vesistön purkusuunnalla Tuhkajokeen ja Vuoksen vesistön purkusuunnalla Kivijokeen; ja
- 3) valituksenalaisen päätöksen korjatussa liitteessä 2 kohdassa III maksettavaksi määrätty korvaukset kumotaan ja Terrafame vapautetaan suorittamasta korvausta kaupalliselle kalastukselle Jormasjärvellä ja Laakajärvellä vuosina 2014-2016 väitetyksi aiheutuneista vahingoista; ja
- 4) liitteen 2 kohdassa IV Herkkupörssi Hyvönen Ky:lle ja Jyrkän osakaskunnalle maksettavaksi määrätty kulukorvaukset kumotaan.

Perustelut

1 Taustaa

Terrafamen (ent. Talvivaara) kaivokseen liittyvien vesien pilaantumisesta aiheutuvien vahinkojen käsittely jakautuu luvan mukaisten ja muiden vahinkojen selvittämiseen. Valituksenalaisessa asiassa on kyse Pohjois-Suomen aluehallintoviraston kaivoksen ympäristölupapäätösten nro 52/2013/1 (PSAVI/12/04.08/2013, jäljempänä ”vuoden 2013 juoksutuslupa”) ja nro 36/2014/1 (PSAVI/58/04.08/2011, jäljempänä ”vuoden 2014 ympäristölupa”) mukaisen toiminnan aiheuttamien vesistövahinkojen korvaamisesta. Vuoden 2007 ympäristö- ja vesitalouslupan 33/07/01 (jäljempänä ”vuoden 2007 ympäristölupa”) osalta luvan mukaisesta toiminnasta aiheutuneet vahingot on jo aikanaan määrätty korvattavaksi luvan myöntämisen yhteydessä. Kyseiset korvaukset on myös maksettu.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto määräsi vuoden 2013 juoksutusluvassa kyseisen luvan mukaisesta vesistön pilaantumisesta aiheutuvien vahinkojen korvaamista koskevan asian myöhemmin ratkaistavaksi. Edelleen aluehallintovirasto siirsi vuoden 2014 ympäristöluvassa kyseisen luvan mukaisesta vesistön pilaantumisesta aiheutuvien vahinkojen korvaamista koskevan asian myöhemmin ratkaistavaksi. Molempien lupien mukaiset korvausasiat on käsitelty aluehallintovirastossa diaarinumerolla PSAVI/50/04.08/2013.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on 29.12.2014 antamallaan lainvoimaisella päätöksellä nro 162/2014/1 jättänyt tutkimatta ympäristöluvasta poikkeaviin vesistöpäästöihin perustuvat korvausvaatimukset ajalla ennen 31.5.2013 sen vuoksi, että käräjäoikeudessa oli tullut vireille kaivoksen toimintaa koskeva rikosasia, joka koski samoja jätevesipäästöjä kuin aluehallintovirastossa käsiteltävänä olleet vaatimukset. Tämä korvausasia on edelleen vireillä Kainuun käräjäoikeudessa.

Terrafame osti elokuussa 2015 kaivostoimintaa aiemmin harjoittaneen Talvivaara Sotkamo Oy:n liiketoiminnan ja omaisuuserät Talvivaara Sotkamo Oy:n konkurssipesältä. Kaupan myötä Terrafame ilmoitti toimivaltaisille viranomaisille toiminnanharjoittajan vaihtumisesta, kaivostoiminnan jatkamisesta ja tuli Talvivaara Sotkamo Oy:n sijaan vireillä olleiden hakemusmenettelyiden hakijaksi ja hallinto-oikeusprosessien asianosaiseksi ja jatkajaksi.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on 24.4.2015 antamallaan päätöksellä nro 43/2015/1 ("jäljempänä Nuasjärven purkuputkilupa") määrännyt käsiteltäväksi myöhemmin kyseisen luvan mukaisista vuonna 2015 Kalliojokeen (Jormasjärven purkusuuanta) johdetuista jätevesipäästöistä aiheutuneet vahingot. Luvan mukaiset korvausasiat on käsitelty aluehallintovirastossa diaarinumerolla PSAVI/2014/2015.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on antanut päätöksen vuoden 2013 juoksutusluvan ja vuoden 2014 ympäristöluvan sekä Kalliojokeen Nuasjärven purkuputkiluvan mukaisesti johdettuja vesistöpäästöjä koskevassa korvausasiassa 5.3.2020. Lisäksi aluehallintovirasto on ratkaissut päätöksellään ilman lupaa ajalla 31.5.2013–31.12.2018 johdettujen jätevesien korvauskysymykset.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on toimittanut yhtiölle 26.3.2020 tiedonannon valituksenalaisen päätöksen liitteen 2 korjaamisesta. Aluehallintoviraston on hallintolain (434/2003) 51 §:n nojalla korjannut alkuperäiseen korvausluetteloon sisältyneen virheen, jonka mukaan 22 rakennettua kiinteistöä on ollut merkittynä virheellisesti väärään vahinkoalueeseen. Aluehallintovirasto on virheiden korjaamisen vuoksi laskenut uudelleen myös korvausliitteessä esitetyt vahinkoalueiden (C2, C3, D1 ja D2) korvausten yhteissummat. Päätöksen korjaamisella ei ole ollut vaikutusta valituksenalaisen päätöksen sisältöön tai siinä omaksutun vahinkoalueen rajaukseen.

Tällä kirjelmällä Terrafame hakee muutosta aluehallintoviraston päätökseen siltä osin kuin päätöksessä omaksuttu vahinkoaluerajaus on

laajempi kuin yhtiön esittämä ja tämän perusteella korvauksia on määrätty maksettavan myös Jormasjärven ja Laakajärven vesistöjen alueilla.

2 Valitusperusteiden tiivistelmä

Terrafame esittää valituksensa perusteina seuraavat seikat, joita selostetaan jäljempänä tarkemmin:

- 1) Yhtiö katsoo, että valituksenalaisessa päätöksessä on arvioitu korvausasian kohteena olevien luvan mukaisten ja 31.5.2013 jälkeen luvasta poiketen johdettujen jätevesipäästöjen vaikutukset virheellisesti ja siten päätöksessä omaksuttu vahinkoalue on liian laaja. Jormasjärvellä ja Laakajärvellä ei ole ilmennyt tässä korvausasiassa käsiteltävien jätevesipäästöjen johdosta sellaisia kohonneita haitta-ainepitoisuuksia ja vesistövaikutuksia, joista aiheutuisi korvausvelvollisuuden synnyttävää vahinkoa.
- 2) Korvattavan vahingon osalta kyseeseen voi tulla ainoastaan kaivoksen jätevesipäästöjen aiheuttamat ja niihin syy-yhteydessä olevat tosiasialliset haitalliset vaikutukset ja vahingot. Terrafamen maksettavaksi määrättäviä korvauksia ei voida perustaa viranomaisen varovaisuusperiaatteen nojalla asettamiin vesienkäyttösuosituksiin, aiempiin luvasta poikkeaviin Talvivaaran kaivoksen, tai yleensä kaivoksen, jätevesipäästöihin liittyvään mainehaittaan.
- 3) Nyt kyseessä olevassa korvausasiassa on määrätty korvauksia toimivaltaisen viranomaisen myöntämien ympäristölupien mukaisesti johdettujen jätevesien vesistövaikutusten johdosta aiheutuneista vahingoista, eikä kaivos ole toiminut nyt kyseessä olevien jätevesien johtamisessa moitittavasti. Yhtiö katsoo, ettei asiassa ole Jormasjärven ja Laakajärven osalta perusteita poiketa ympäristövahinkolaissa säädetystä sietämisvelvollisuudesta, eikä tämän johdosta näissä vesistöissä aiheutunut vähäinen vahinko tule korvattavaksi.
- 4) Terrafame korostaa, ettei Jormasjärvellä ja Laakajärvellä havaituista haitta-ainepitoisuuksista ja ympäristövaikutuksista ole aiheutunut tosiasiallista haittaa vesistöjen virkistyskäytölle eikä siten myöskään korvattavaa virkistyskäyttöhaittaa.
- 5) Yhtiö korostaa, ettei jätevesipäästöistä ole aiheutunut korvattavaa kalastuksen tuoton menetystä tai kalaston määrällistä tai laadullista heikkenemistä Jormasjärvellä ja Laakajärvellä. Edelleen siinäkin tapauksessa, että nyt kyseessä olevista pääasiassa kaivoksen ympäristölupien mukaisista jätevesipäästöistä olisi aiheutunut

vähäistä haittaa kalastolle, ympäristöluvista määrätyillä kalatalousmaksulla tehtävät toimenpiteet on joka tapauksessa kohdistettu näihin vesistöihin ja ne kattavat mahdolliset kalastovaikutukset täysimääräisesti.

- 6) Kaivoksen jätevesipäästöistä ei ole aiheutunut kaupalliselle kalastukselle korvattavaa haittaa Jormasjärvellä ja Laakajärvellä. Kaupalliselle kalastukselle aiheutuneena vahinkona ei voida huomioida mainehaitasta johtuvaa kalan kysynnän vähenemistä, minkä lisäksi korvauksia ei tule Laakajärven osalta perustaa Pöyry Finland Oy:n laatimaan selvitykseen (Talvivaaran kaivoksen lähialueen ammattimaisesta kalastuksesta sekä vahinkoarvio, 24.3.2014) sisältyvään arvioon vaan kaivoksen kalataloustarkkailussa havaittuihin tosiasiallisiin vaikutuksiin.
- 7) Valituksen kohteena olevien korvausten osalta Terrafamen valitus kohdistuu ainoastaan korvauksen perusteeseen siten, että yhtiön käsityksen mukaan 31.5.2013 jälkeen kaivoksen ympäristölupien mukaisesti ja luvista poiketen johdetuista jätevesipäästöistä ei ole aiheutunut korvattavaa vahinkoa Jormasjärvellä ja Laakajärvellä ja tämän vuoksi määrätyt korvaukset vaaditaan kumottaviksi. Mikäli muutoksenhakutuomioistuimien kuitenkin vastoin yhtiön näkemystä päätyisi tältä osin pysyttämään valituksenalaisen päätöksen perusteitaan, yhtiö hyväksyy päätöksessä Jormasjärven ja Laakajärven alueilla määrätyt korvaukset määrältään.

3 Soveltuvat säännökset

3.1 Ympäristönsuojelulain ja ympäristövahinkolain soveltamisalat

Ympäristövahinkojen korvausjärjestelmä perustuu ympäristönsuojelulakiin sekä lakiin ympäristövahinkojen korvaamisesta (737/1994).

Ympäristönsuojelulain (86/2000) 66 §:ssä säädetään vahinkojen korvaamisesta seuraavaa¹:

”Tässä laissa tarkoitettu toiminnasta aiheutuvien ympäristövahinkojen korvaamiseen sovelletaan ympäristövahinkojen korvaamisesta annettua lakia 747/1994. Vesistön pilaantumista koskevaan korvausasiaan sovelletaan kuitenkin lisäksi, mitä tässä luvussa säädetään.”

¹ Vuoden 2013 juoksutuslupa- ja vuoden 2014 ympäristölupa- liittyvät korvausasiat ovat tulleet aluehallintovirastossa vireille vanhan ympäristönsuojelulain (86/2000) voimassa ollessa, joten niiden käsittelyyn sovelletaan siirtymäsäännöksen nojalla tuota sittemmin ympäristönsuojelulailla 527/2014 kumottua ympäristönsuojelulakia.

Nuasjärven purkuputkiluvan mukaisten vesistöpäästöjen aiheuttamien vesistövahinkojen korvausmenettelyyn sovelletaan uutta ympäristönsuojelulakia (527/2014). Vanhan ympäristönsuojelulain 66 §:ää vastaava säännös on uuden ympäristönsuojelulain 124 §, jonka 1 momentin mukaan:

”Sen lisäksi, mitä ympäristövahinkojen korvaamisesta annetussa laissa (737/1994) säädetään, vesistön pilaantumista koskevaan korvausasiaan sovelletaan, mitä tässä luvussa säädetään.”

Edelleen ympäristövahinkolain 1 §:n soveltamisalan mukaan:

”Tässä laissa tarkoitettuna ympäristövahinkona korvataan tietyllä alueella harjoitetusta toiminnasta johtuva *vahinko*, joka on ympäristössä aiheutunut:

- 1) *veden*, ilman tai maaperän *pilaantumisesta*;
- 2) melusta, tärinästä, säteilystä, valosta, lämmöstä tai hajusta; taikka
- 3) muusta vastaavasta *häiriöstä*.”

Pykälän esitöiden HE 165/1992 mukaan korvattavan vahingon tulee momentin mukaan olla syntynyt tietyllä alueella harjoitetusta toiminnasta. Lisäksi edellytettäisiin, että toiminta on aiheuttanut *häiriöksi* kutsuttavan *ympäristömuutoksen*, joka viime kädessä on vahingon syynä.

Häiriönä pidetään veden, ilman tai maaperän pilaantumista. Pilaantuminen tarkoittaa tässä veden, ilman tai maaperän ominaisuuksien *haitallista laadullista muuttumista*. Muutos voisi olla luonteeltaan fyysikaalinen, kemiallinen tai biologinen. Pilaantumisen syynä on yleensä pilaavan aineen tai energian päästö ympäristöön, mutta kysymykseen voisi tulla myös muu toiminta, jos siitä seuraisi esimerkiksi veden laadun haitallinen muutos.

Momentin 1 ja 2 kohdassa ei luetella kysymyksen tulevia häiriöitä tyhjentävästi. Sen 3 kohdan mukaan muukin kuin 1 tai 2 kohdassa mainittu häiriö voi olla laissa säännellyn ympäristövahingon aiheuttajana, jos se ominaisuuksiltaan vastaa edellisissä kohdissa mainittuja häiriöitä.

3.2 Korvattava haitta

Ympäristövahinkolain 3 § edellyttää toiminnan ja vahingon välille todennäköistä syy-yhteyttä:

”Ympäristövahinko korvataan tämän lain mukaan, jos voidaan osoittaa, että 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun toiminnan ja vahingon välinen syy-yhteys on todennäköinen. Syy-yhteyden todennäköisyyttä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota muun ohella toiminnan ja vahingon laatuun sekä vahingon muihin mahdollisiin syihin.”

Lisäksi vahingonkärsijällä on ympäristövahinkolain 4 §:n mukaan häiriön sietämisvelvollisuus:

”Ympäristövahinko korvataan tämän lain säännösten nojalla vain, jollei häiriön sietämistä ole pidettävä kohtuullisena, ottaen muun ohella huomioon paikalliset olosuhteet ja häiriön syntymiseen johtanut tilanne kokonaisuudessaan sekä häiriön yleisyys vastaavissa olosuhteissa muutoin.

Edellä 1 momentissa säädetty sietämisvelvollisuus ei kuitenkaan koske tahallisesti tai rikoksella aiheutettua vahinkoa eikä myöskään henkilövahinkoa ja vähäistä suurempaa esinevahinkoa.”

Edelleen 5 §:ssä säädetään korvattavasta vahingosta seuraavasti:

”Korvaus henkilö- ja esinevahingosta määrätään vahingonkorvauslain 5 luvun säännösten mukaisesti. Sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon, on suoritettava korvaus, jos vahinko ei ole vähäinen. Rikoksella aiheutettu vahinko on kuitenkin aina korvattava.

Muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta ympäristövahingosta on suoritettava korvausta kohtuullinen määrä, jota arvioitaessa on otettava huomioon häiriön ja vahingon kesto aika sekä vahingonkärsijän mahdollisuus välttää tai torjua vahinko.”

Ympäristövahinkolain 5 §:n 2 momentin nojalla myös taloudelliset vahingot voivat tulla korvattaviksi. Pykälän esitöiden mukaan ”Eräissä tapauksissa on mahdotonta luokitella ympäristövahinkoa henkilö-, esine- tai taloudelliseksi vahingoksi siten, kuin vahingonkorvauslaissa tarkoitetaan. Jos häiriö ilmenee esimerkiksi meluna, hajuna tai tärinänä, joka korvausvaatimuksen tullessa vireille on jo lakannut, mutta kärsijälle ei ole siitä aiheutunut torjuntakuluja tai muuta taloudellista menetystä, ei kysymyksessä ole sillä tavoin laskettavissa oleva tappio, jota tarkoitetaan

vahingonkorvauslain 5 luvun aineellista vahinkoa koskevissa säännöksissä. Tilanne muistuttaa pikemminkin kivun ja säryn korvaamista, jolle ei ole löydettävissä muuta arviointiperustetta kuin harkinnanvarainen kohtuus. Koska vastaavia aineettomia haittoja ja rasituksia jo nyt on voitu määrätä korvattaviksi naapuruussuhdelain 21 ja 23 §:n nojalla, ei niitä voida uudessa, entistä parempaa korvausturvaa tarkoittavassa laissa jättää korvaamatta. Tällaisia aineettomia, ei-taloudellisia ympäristövahinkoja koskevasta korvausvelvollisuudesta säädettäisiin pykälän 2 momentissa. On huomattava, että ehdotuksen 4 §:ssä tarkoitettu sietämisvelvollisuus rajoittaa tässä tarkoitettua korvausvastuuta vähäisten häiriöiden osalta.”

4 Valituksenalaisessa päätöksessä omaksuttu vahinkoaluerajaus on Jormasjärven, Pieni-Jormasen ja Laakajärven osalta virheellinen

4.1 Valituksenalaisen päätöksen valituksen kannalta relevantti sisältö ja perustelut

4.1.1 Aluehallintoviraston vahinkoaluerajaus

Aluehallintoviraston päätöksen mukaan Terrafame Oy:n tulee maksaa korvaukset aluehallintoviraston päätösten nro 52/2013/1, 36/2014/1 ja 43/2015/1 lupamääräysten mukaisesta, kaivosalueelta Vuoksen ja Oulujoen vesistöjen latvavesiin tapahtuneesta jätevesien johtamisesta 31.5.2013 jälkeen aiheutuneesta rakennettujen rantakiinteistöjen virkistyskäytön vaikeutumisesta ja vesialueiden kalastuksen tuoton menetyksestä.

Korvaukset kohdistuvat jätevesien vaikutusalueella Oulujoen vesistön purkusuunnalla Pieni-Jormasen luusuaan (järven laskukohta) saakka ja Vuoksen vesistön purkusuunnalla Laakajärven luusuaan saakka.

Korvaukset on määrätty myös aluehallintoviraston päätösten nro 52/2013/1, 36/2014/1 ja 43/2015/1 lupamääräysten mukaisesta, kaivosalueelta Vuoksen ja Oulujoen vesistöjen latvavesiin tapahtuneesta jätevesien johtamisesta kaupalliselle kalastukselle vuosina 2014-2016 aiheutuneesta vahingosta Jormasjärven ja Laakajärven alueilla kaupallista kalastusta harjoittaneille.

Lisäksi Terrafame on veloitettu maksamaan korvausta Kainuun ELY-keskuksen päätöksen perusteella tai muuten 31.5.2013 jälkeen ympäristöluvasta poiketen kaivosalueelta Vuoksen ja Oulujoen vesistöjen latvavesiin tapahtuneesta jätevesien johtamisesta rantakiinteistöille, vesialueille ja kaupalliselle kalastukselle aiheutuneista vahingoista. Korvaukset ovat sisältyneet rakennettujen rantakiinteistöjen virkistyskäytön vaikeutumisesta ja vesialueiden kalastuksen tuoton

menetyksestä sekä kalastuksen tuoton menetyksestä määrättyihin korvauksiin.

Aluehallintovirasto on katsonut, että luvamukaisesta toiminnasta on 31.5.2013 alkaen seurannut vesistön pilaantumista. Aluehallintovirasto on pitänyt luvan haltijan (TerraFame Oy) korvausesityksen vahinkoaluerajausta (pilaantumisesta on katsottu aiheutuvan korvattavaa vahinkoa Oulujoen vesistöalueella Salmisen, Kalliojärven, Kalliojoen, Kolmisopen ja Tuhkajoen rakennetuille rantakiinteistöille sekä Vuoksen vesistöalueella Lumijoen, Kivijärven ja Kivijoen rakennetuille rantakiinteistöille) liian suppeana, kun otetaan huomioon saatu selvitys kesästä 2013 alkaen johdetuista jätevesien määrästä ja laadusta sekä niiden vaikutuksista vastaanottavan vesistön tilaan ja käyttöön. Korvausesityksestä poiketen aluehallintovirasto on katsonut, että ympäristöluvan mukaisista päästöistä vesistöön on aiheutunut kalatalousmaksulla suoritettavista toimenpiteistä huolimatta vahinkoa lisäksi vesialueen omistajille ja kalastusoikeuden haltijoille sekä kaupalliselle kalastukselle.

4.1.2 Vastaanottavien vesistöjen tila ennen korvausjakson alkua 31.5.2013

Aluehallintoviraston valituksenalaisessa päätöksessä on kyse ympäristölupien nro 52/2013/1, 36/2014/1 ja 43/2015/1 (siinä vain ns. vanha purkureitti) mukaisesti puhdistettujen jätevesien johtamisesta aiheutuvien vahinkojen korvaamisesta. Tähän liittyen aluehallintoviraston on todennut, että vastaanottavien vesistöjen tila oli jo ennen mainittujen päätösten antamista huomattavasti heikentynyt, kun kaivostoiminnasta oli aiheutunut päästöjä, joita alkuperäinen ympäristölupahakemus ja -lupapäätös vuonna 2007 eivät olleet koskeneet.

4.1.3 Päästöt ja kuormitus

Lupamääräyksissä sallittujen päästöjen osalta aluehallintovirasto on viitannut 31.5.2013 alkaen voimassa olleisiin päästö- ja kuormitusrajoihin.

Kuormituksen osalta aluehallintovirasto on todennut asiassa olevan ratkaistavana vain 31.5.2013 ja sen jälkeen kaivostoiminnan päästöistä aiheutuneiden Oulujoen ja Vuoksen vesistöjen latvavesien pilaantumisvahinkojen korvaaminen. Mainitun ajankohdan jälkeen vesiin johdetuttujen päästöjen on todettu kulkeutuneen vesimuodostumiin, jotka ovat osin pilaantuneet jo aiemmin toiminnan päästöistä. Asiassa käsiteltävinä olevista päästöistä aiheutuneiden pilaantumisvahinkojen erottamiseksi ennen 31.5.2013 aiheutuneista päästöistä vesiin johtuneista vahingoista, on asiassa pitänyt aluehallintoviraston mukaan selvittää koko kaivostoiminnan aikaiset päästöt vesiin sekä niiden aiheuttamat vaikutukset.

Aluehallintoviraston mukaan kaivoksella on kaivostoiminnan ja metallien talteenoton ja näihin liittyvän jätevesien johtamisen alkamisesta loppuvuonna 2009 lähtien ollut käytössä kattava päästötarkkailu. Normaalin toiminnan aikaiset päästöt vesiin on todettu tämän asian ratkaisemisen kannalta selvitetyn kaivoksen tarkkailussa luotettavasti. Myös vuosina 2015 ja 2016 tehtyjen luvasta poikkeavien juoksutusten aiheuttamat päästöt ovat aluehallintoviraston mukaan olleet kattavan päästötarkkailun piirissä, eikä niiden suuruudesta ole epäselvyyttä.

Aluehallintovirasto on todennut, että päästö- ja vaikutustarkkailun tulosten perusteella kaivoksen käsiteltyjen jätevesien johtamisen merkittävimmät vaikutukset kaivoksen alapuolisten vesistöjen veden laatuun ja vesistöjen virkistyskäyttökelpoisuuteen ovat aiheutuneet jäteveden suolaisuudesta ja metallipitoisuuksista. Suolapitoisuutta kuvaavana parametrinä aluehallintovirasto on tarkastellut veden sähkönjohtavuutta ja suurimman osan sähkönjohtavuudesta muodostavaa sulfaatti- sekä natriumpitoisuutta. Metallien osalta on tarkasteltu viranomaisen antamien vesien käyttörajoitusten kannalta keskeisenä metallina ollutta mangaania sekä kaivoksen päätuotteena olevaa nikkeliä ja kiviaineksessa esiintyvää kadmiumia, joille on asetuksella säädetty ympäristölaatu-normit, joihin vesistössä havaittuja tuloksia on voitu verrata.

Muiden metallien ja alkuaineiden sekä niiden muodostamien yhdisteiden vaikutusten osalta aluehallintovirasto on viitannut Ramboll Finland Oy:n Terrafame Oy:n toimeksiannosta tekemään selvitykseen ”Terrafame Oy, Päästövesien alkuaineet; arvio haitallisuudesta ja yhteisvaikutuksista, 25.7.2018” sekä säteilyturvakeskuksen juomaveden uraanipitoisuuden toimenpiderajaan 100 µg/l ja talousveden kemialliseksi laatuvaatimukseksi säädettyyn 30 µg/l. Aluehallintovirasto on katsonut, että kaivoksen päästöjen liukoisien uraanin pitoisuuksien perusteella uraanipäästöjen ja niiden vaikutusten tarkempi tarkastelu ei ole ollut tarpeen, kun on arvioitu päästöjen vesistösidonnaiselle virkistyskäytölle aiheuttamia haittoja. Muita selvityksessä keskeisenä esiin nostettuja aineita (rubidium, strontium, niobium, ja bromi) aluehallintovirasto ei ole katsonut olevan aiheellista ottaa erikseen tarkasteluun päästöjen vesistösidonnaisen virkistyskäyttöhaitan arvioinnissa ottaen huomioon niiden pitoisuudet käsitellyissä jätevesissä, haitallisuus ihmiselle sekä vesistössä tapahtuva laimeneminen ja sedimentoituminen. Edelleen aluehallintovirasto on todennut, että tarkkailun mukaan kaivokselta ei ole aiheutunut sellaisia elohopeapäästöjä, että niitä olisi tarpeen asiassa tarkemmin tarkastella.

Kaivoksen ravinnepäästöjen (typpi ja fosfori) ja vesistöissä hapenkulutusta aiheuttavan kuormituksen on todettu olevan vähäisiä eikä niistä

tarkkailun mukaan ole havaittu aiheutuvan sellaisia pilaamisvaikutuksia, joista aiheutuisi korvattavaa vahinkoa esimerkiksi rantakiinteistöjen käytölle. Päästöillä ei aluehallintoviraston mukaan ole myöskään ollut vaikutuksia alapuolisten vesistöjen hygieeniseen laatuun, joten päästöjen ravinnepitoisuuksien tai niiden vaikutusten tarkemman tarkastelun ei ole tässä asiassa katsottu olevan tarpeen.

Suolapitoisuus

Aluehallintovirasto on todennut, että kaivoksen päästöjen suolapitoisuuden pääkomponenteilla, sulfaattilla ja natriumilla, ei ole pieninä pitoisuuksina välittömiä haitallisia vaikutuksia ihmisiin esimerkiksi uima- tai pesuvesikäytössä. Aluehallintovirasto on viitannut sulfaattipitoisuudelle annettuun talousveden laatutavoitteeseen 250 mg/l, joka on asetettu veden putkimateriaaleille aiheuttaman korroosioriskin vuoksi ja korkeampiin pitoisuuksiin (yli 500 mg/l), joissa sulfaattilla on juotuna laksatiivisia vaikutuksia. Natriumin osalta aluehallintovirasto on viitannut natriumille asetettuun talousveden laatutavoitteeseen 200 mg/l, joka vastaa sen makukynnystä huoneenlämmössä. Laatutavoitteen osalta on todettu, että se ei ole sama kuin vesiympäristössä haittaa aiheuttava taso. Kaivoksen päästöissä natriumin on todettu olevan pääosin natriumsulfaattina, joten sen vaikutusten on todettu olevan sidoksissa yleisiin suolapitoisuuden vaikutuksiin.

Aluehallintovirasto on todennut, että järiveden suolapitoisuuden kohoamisen haitalliset vaikutukset kohdistuvat vesistön fysikaalisen toiminnan muutoksiin (kerrostuneisuuden sekä kevät- ja syystäyskiertojen muutokset) ja sitä kautta veden laadun muutoksiin ja edelleen vesieliöihin ja vesikasveihin. Kaivoksen vaikutustarkkailussa on todettavissa mm. suolapitoisuuden kasvusta aiheutuvia pohjaeläinten lajijakauman muutoksia. Kalataloustarkkailun saaliskirjanpidossa ja lupa-asioihin tulleissa muistutuksissa on esiintynyt viitteitä myös kalojen siirtymisestä eri alueille (karkotusvaikutus). Suolapitoisuuden kasvu aiheuttaa käsitellyn jäteveden ja puhtaan järiveden ominaispainoeron takia veden kerrostumista, jossa suolapitoinen vesi laskeutuu järven pohjalle. Suuri ominaispainoero ja jyrkkärajaiset syvänteet sekä järvestä olevat pienet virtausnopeudet voivat estää kerrostuneen veden normaalin sekoittumisen, mikä voi johtaa edelleen pohjanläheisten vesikerrosten vähittäiseen happipitoisuuden laskuun ja siitä aiheutuviin seurannaisvaikutuksiin. Kerrostuneisuuden muodostuessa pysyväksi alkavat nämä vesistöjen perusominaisuuksiin ja vesiekologiaan kohdistuvat vaikutukset haitata myös vesistöjen virkistyskäyttömahdollisuuksia.

Nikkeli ja kadmium

Aluehallintovirasto on arvioinut nikkeli- ja kadmiumpitoisuuksien osalta päästöistä aiheutuvan korvattavaa haittaa rantakiinteistöjen vesistösidonnaiselle virkistyskäytölle, jos päästöjen seurauksena kullakin vesialueella sovellettava ihmisten terveyden ja ympäristön suojelemiseksi asetettu ympäristölaatunormin ylittyminen päällysvedessä on mahdollista. Aluehallintovirasto on viitannut asetuksen vesiympäristölle vaarallisista ja haitallisista aineista mukaisiin ympäristölaatunormeihin. Ympäristölaatunormin ylittyminen voi aluehallintoviraston mukaan aiheuttaa rantakiinteistöjen omistajille perustellun syyn rajoittaa ainakin osin vesistön virkistyskäyttöä. Aluehallintovirasto on kuitenkin todennut, että vähäisten tai lyhytkestoisten ylitysten ei voida arvioida kokonaan estävän kiinteistön kaikkia vesistösidonnaisia virkistyskäyttömuotoja. Tyypillisesti laatumuutoksen vuoksi vähenevä vesistön virkistyskäyttö koskee sauna-, pesu- ja kasteluveden käyttöä, uimista ja osin kalastusta. Sen sijaan veneilyyn ja vesimaisemasta nauttimiseen laatuheikkenemällä ei ole suoraa vaikutusta. Rantakiinteistöjen vesistösidonnaisen virkistyskäytön on todettu kohdistuvan valtaosin pintavesiin.

Mangaani

Aluehallintovirasto on perusteluissaan todennut, että mangaanin osalta ei ole säädetty ympäristölaatunormia. Juoma- ja talousveden laatuvaatimuksissa ei ole myöskään säädetty terveysperusteista raja-arvoa mangaanin enimmäispitoisuudelle. Sen sijaan on annettu laatusuositus, joka perustuu veden esteettiseen laatuun eli veden hajuun, makuun ja väriin, mutta se suojaa myös terveyshaitoilta. Mangaanin laatusuositus on vesilaitosten jakamalle vedelle enintään 50 µg/l ja yksityiskaivoille enintään 100 µg/l. Mangaani on ihmiselle myös välttämätön hivenaine. Ravinnon kautta saatu mangaani ei aiheuta terveyshaittoja. Juomaveden mangaani on haitallista etenkin lasten terveydelle. Vaikutukset lapsilla ilmenevät, kun mangaanin pitoisuus juomavedessä on yli 100 µg/l. Aluehallintoviraston on viitannut kaivoksen päästöjen yhteydessä esiin nousseeseen mangaanin vaikutukseen käytettäessä järvivettä löylyvetenä ja todennut, että löylyveden mangaanipitoisuuksille ei ole asetettuna pitoisuusrajaa. Aluehallintovirasto on kuitenkin viitannut terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämän Opasnet wiki-sivuston tietoihin (Mangaanin terveysriskinarvion taustatiedot ja ohjeet), joiden mukaan mangaanipitoisuuden ylittäessä 1000 µg/l, vettä ei tulisi käyttää löylyvetenä. Samalla tasolla olisi syytä välttää altistuksen vähentämiseksi myös veden käyttöä pesuvetenä.

4.1.4 Käytettävissä olevat tiedot kaivoksen päästöjen vaikutuksista veden laatuun

Aluehallintovirasto on päätöksessään todennut, että kaivoksella on ollut toiminnan alusta lähtien laaja vesistövaikutusten tarkkailu, jota on edelleen lisätty kipsisakka-altaan vuoden 2012 vuoden ja vuoden 2013 ympäristölupapäätöksen seurauksena. Tarkkailun on todettu vuodesta 2013 lähtien olleen Suomen muihin teollisiin toimijoihin nähden poikkeuksellisen laajaa. Vesistövaikutustarkkailua on tehty määrävälein otettavilla kerta-äytteillä, joita on otettu eri vesisyvyyksistä. Aluehallintovirasto on katsonut, että vaikka vaikutustarkkailun mukaisilla kerta-äytteillä ei voida havaita kaikkia veden laadun nopeita muutoksia tai yksittäisiä korkeita pitoisuuksia, tarkkailuohjelmien mukaisesti aikataulutetulla näytteenotolla on kuitenkin kattavasti selvitetty järvivesien laatua ja epäpuhtauksien pitoisuuksia vesien virkistyskäytön, kevät ja syystäyskiertojen sekä kerrostumisen kannalta olennaisina aikoina.

Aluehallintovirasto on todennut, että etäämmällä kaivoksesta päästöistä johtuvat vedenlaadun muutokset ovat pääosin hitaita ja viiveellä tapahtuvia. Yksittäisen lyhytkestoisen päästötapahtuman, joka on selvästi nähtävissä lähimmässä tarkkailupisteessä, vaikutuksia ei välttämättä pysty enää kauempana vesistössä erottamaan muun kuormituksen vaikutuksesta. Päästöjen kulkeutumiseen ja havaittuihin pitoisuustasoihin purkupaikkojen alapuolisissa vesistöissä vaikuttavat päästöjen määrän lisäksi muun muassa sääolosuhteet, hydrologiset olosuhteet, puhtaisiin vesiin tapahtuva laimeneminen, vesimuodostumien koosta johtuva viipymä, vesimuodostuman sisäiset virtaukset, osittainen pidäytyminen kerrostumalla alusveteen, aineiden saostuminen ja laskeutuminen sekä sitä kautta tapahtuva poistuminen vesifaasista sekä mahdollinen uudelleenliukeneminen sedimenteistä tai kerrostuneisuuden osittainenkin purkautuminen. Kerta-äytteiden ottamisen lisäksi kaivosyhtiön on todettu seuranneen vuodesta 2014 lähtien jatkuvatoimisesti päällys- ja alusveden happamuutta, lämpötilaan ja sähkönjohtavuutta yhdellä pisteellä Jormasjärvestä, minkä tarkkailun tulokset ovat osaltaan täydentäneet vaikutustarkkailussa saatua tietoa veden laadun muutoksista.

Aluehallintovirasto on korostanut asiassa olevan korvausvelvollisuuksien määräytymisen kannalta olennaista se, mikä osa vesistöissä veden laadussa havaittavista muutoksista on aiheutunut ennen 31.5.2013 johdetuista päästöistä ja mikä osa sen jälkeen johdetuista päästöistä. Vaikutusten erottamisen toisistaan on todettu edellä kuvatuista tekijöistä johtuen sitä vaikeampaa, mitä kauemmaksi kaivosalueesta edetään ja mitä pienemmiksi jätevesistä aiheutuvat pitoisuusmuutokset jäävät. Aluehallintovirasto on todennut, että vesistöihin ennen 31.5.2013 johdetut ja niihin kerrostumisen kautta osin pidäytyneet päästöt purkautuvat vesistöjen kiertojen yhteydessä vähitellen aiheuttaen viiveellä

lisäkuormitusta alapuolisiin vesistöihin, mikä tuo epävarmuutta eri päästöjen veden laatuun aiheuttamien vaikutusten tarkassa erottamisessa.

Aluehallintovirasto on katsonut voitavan todeta, että päästöjen vaikutukset alapuolisten vesistöjen veden laatuun on nyt käytössä olevan aineiston perusteella selvitetty riittävän luotettavasti ja kattavasti vesien pilaantumisesta rantakiinteistöjen ja vesialueiden omistajille, kalastusoikeuden haltijoille ja kaupallista kalastusta harjoittaneille aiheutuvien haittojen ja vahinkojen arvioimisen kannalta.

4.1.5 Vaikutukset veden laatuun Jormasjärvessä

Kaivosalueella käsitellyt jätevedet on johdettu Oulujoen ja Vuoksen vesistöihin. Päästöt johdettiin toiminnan alkuvaiheessa Oulujoen valuma-alueella yksinomaan Salmisen, Kalliojärven ja Kalliojoen kautta Kolmisoppeen ja siitä edelleen Tuhkajokea pitkin Jormasjärveen ja edelleen Jormasjokea pitkin Nuasjärveen. Toiminta-aikana tehtyjen johtamisjärjestelyjen muutoksien seurauksena käsiteltyjä jätevesiä on johdettu Kalliojokeen myös muun muassa Kuusijokea pitkin. Vuoden 2015 lopusta lähtien pääosa käsitellyistä jätevesistä on johdettu uudella purkuputkella Nuasjärveen.

Jormasjärveen tuleva vesi

Aluehallintovirasto on todennut, että Kolmisopesta lähtevän veden tarkkailupisteestä saadaan tietoa alapuoliseen Jormasjärveen Tuhkajoen kautta kulkeutuvan veden laadusta. Tältä osin epäpuhtauksien pitoisuuksien on todettu olleen korkeimmillaan vuonna 2013, jonka jälkeen ne ovat kääntyneet laskuun. Sähkönjohtavuus ja siihen liittyvä sulfaatti- ja natriumpitoisuus ovat olleet merkittävästi koholla, joskin tasaisesti laskeneet vuosina 2013–2016. Vuonna 2017 ja senkin jälkeen vuonna 2018 pitoisuudet ovat edelleen olleet luonnontasoa korkeampia johtuen pitkälti Kolmisopen alusveteen kerrostuneen suolapitoisemman veden purkautumisesta Tuhkajokeen. Nikkelipitoisuudet eivät ole ylittäneet tuolloin voimassa ollutta ympäristölaatunormia (21 µg/l) vuoden 2014 alkupuolelta lähtien. Kadmiumin osalta laatunormin ylityksiä ei ole ollut vuoden 2015 puolivälistä lähtien. Mangaanipitoisuus on laskenut tasaisesti, mutta on vuoden 2018 lopussakin ylittänyt talousvesille annetun suosituksen 100 µg/l. Kolmisopen vedessä on todettu havaitun kohonneita mangaanipitoisuuksia jo ennen kaivostoiminnan aloittamista.

Jormasjärven vesi

Jormasjärven pinta-ala on noin 20,5 km². Järven keskisyvyys on 5,8 metriä ja suurin syvyys 28 metriä. Järven suurin pituus on pohjois-etelä-suunnassa noin 10,2 km ja itä-länsisuuntainen leveys enimmillään noin 4,4 km. Jormasjärven valuma-alue laskettuna Jormasjoen ja Nuasjärven yhtymäkohdasta on 313 km², joka on noin 150 km² pienempi kuin Vuoksen suunnalla olevan ensimmäisen suuren järven (Laakajärvi) valuma-alue.

Jormasjärven osalta aluehallintovirasto on viitannut Jormasjärvi 5 ja Jormasjärvi syv. tarkkailupisteiden seurantatuloksiin. Tarkkailupiste Jormasjärvi 5 sijaitsee Talvilahdessa olevan syvänteen kohdalla. Talvilahteen laskee lännestä Kolmisoppijärvestä Tuhkajoki ja etelästä Talvijoki. Aluehallintovirasto toteaa veden suolapitoisuutta kuvaavan sähkönjohtavuuden sekä sulfaattipitoisuuden ja natriumpitoisuuden kasvaneen tasaisesti kaivostoiminnan alkamisesta lähtien. Kaivostoiminnan alkuaikana vuosina 2009–2011 pitoisuudet ovat olleet vielä kohoamisesta huolimatta kohtuullisen alhaisia, minkä voi aluehallintoviraston mukaan arvioida johtuvan suolapitoisten vesien kerrostumisesta yläpuolisiin järvioltaisiin. Korkeimmillaan pitoisuudet ovat olleet vuonna 2014. Korkeimmat pitoisuudet ovat yläpuolisten vesistöjen viipymät huomioon ottaen aiheutuneet suurella todennäköisyydellä vuoden 2013 suurista juoksutuksista. Talvilahden vesi on ollut vuosina 2011–2017 syvyysuuntaisesti suolapitoisuuden mukaan kerrostunutta. Syystäyskierroissa tapahtuvan päällys- ja alusvesien sekoittumisen on todettu jääneen vajaaksi ainakin vuosina 2013 ja 2014 sekä osin vajaaksi vuosina 2015 ja 2016. Aluehallintovirasto on katsonut, että käsiteltyjen jätevesien sekoittumisesta valuma-alueen puhtaisiin vesiin johtuen havaitut pitoisuudet alusvedessä ovat olleet selvästi alhaisemmat kuin Jormasjärven yläpuolisissa Kolmisopessa, Kalliojärvässä ja Salmisessa, mutta veden suolaisuutta ilmentävät parametrit ovat vuoden 2018 lopussakin edelleen selvästi ennen kaivostoimintaa vallinnutta tasoa korkeammalla.

Metalleista nikkelin ja kadmiumin pitoisuuksissa on todettu olevan nähtävissä Talvijoen kautta tuleva hajakuormitus. Talvilahden pintavedessä ja Talvijoessa havaitut metallipitoisuudet ovat olleet selvästi korkeampia kuin Tuhkajoesta Talvilahteen kulkeutuvien vesien metallipitoisuus. Aluehallintovirasto toteaa, että Talvijoki sijaitsee mustaliuskealueella, minkä seurauksena valuma-alueen vesissä on kohonneita metallipitoisuuksia. Nikkelille ja kadmiumille asetettu ympäristölaatunormi on ylittynyt alueella käytännössä vuosittain etenkin talviaikana päällysväessä. Aluehallintovirasto on todennut, että nämä ylittymiset eivät ole pääosiltaan aiheutuneet kaivoksen päästöistä.

Mangaanipitoisuuksissa on todettu olevan huomattavaa vaihtelua. Kohonneita pitoisuuksia on havaittu alusvedessä talviaikana jo ennen kaivostoiminnan aloittamista. Pitoisuusnousujen voi aluehallintoviraston mukaan arvioida aiheutuvan sedimenttien mangaanin liukenemisesta veteen keskitalven vähähappisissa olosuhteissa. Havaitut korkeimmat pitoisuudet ovat selvästi korkeampia kuin Tuhkajoesta Talvilahteen virtaavassa vedessä. Aluehallintovirasto on katsonut, että osa sedimenteistä liukenevasta mangaanista on mahdollisesti kaivoksen päästöistä saostunutta ja uudelleen liukenevaa mangaania. Päälysveden mangaanipitoisuuden aluehallintovirasto on todennut jääneen tasolle, jossa sillä ei ole haittaa vesistön virkistyskäytölle.

Tarkkailupiste Jormasjärvi syv. sijaitsee keskellä Jormasjärveä, Sääskinen -nimisen saaren eteläpuolella olevan, lähes 30 metriä syvän syvänteeseen kohdalla. Pisteessä on havaittavissa selvää suolapitoisuudesta johtuvaa talviaikaista kerrostuneisuutta, mutta se on purkautunut vuosittain. Pitoisuuksien vaihtelut vastaavat pääsääntöisesti Talvilahden tilannetta. Poikkeuksena on talviaikaiset nikkeli- ja kadmiumpitoisuudet, jotka eivät ole vastaavasti kohonneet kuin Talvilahdella. Mangaanin osalta alusvedessä on havaittu kohonneita pitoisuuksia jo ennen kaivoksen toiminnan alkamista. Pitoisuushuiput ovat olleet selvästi korkeampia kuin Kolmisopesta lähtevässä vedessä, joten ainakin osin kyseessä on ollut luontaisesta mangaanin liukenemisesta sedimenteistä vesiin. Osa sedimenteistä liukenevasta mangaanista on aluehallintoviraston mukana mahdollisesti kaivoksen päästöistä saostunutta ja uudelleen liukenevaa mangaania. Suolakerrostuneisuus on osin voinut voimistaa tätä tilannetta. Nikkelin ja etenkin kadmiumin osalta syvemmissä vesikerroksessa on ollut myös havaittavissa kohonneita pitoisuuksia. Tältäkin osin pitoisuudet ovat olleet osin korkeampia kuin Kolmisopesta lähtevässä vedessä. Pitoisuuksien voi arvioida olevan osin alueen taustakuormituksen aiheuttamia.

Jormasjärvestä lähtevä vesi

Jormasjärven vedet laskevat Nuasjärveen noin seitsemän kilometrin pituista Jormasjokea pitkin. Järvien välinen putoukorkuus on seitsemän metriä. Joen yläosassa on noin 44 ha:n laajuinen järvimäinen osuus, Pieni-Jormanen. Jormasjoen näytepisteen tulokset kuvaavat Nuasjärveen purkautuvan veden laatua. Tulosten mukaan Jormasjoessa kaivoksen päästöt ovat sekoittuneet koko vesimassaan hyvin, eikä järvialtaissa tarkkailussa havaittuja korkeita pitoisuuspiikkejä ole nähtävissä. Nuasjärveen virtaavan veden nikkelipitoisuus ei ole ylittänyt ympäristölaatunormia. Kadmiumin osalta ympäristölaatunormi on ylittynyt ajoittain vuosina 2014 ja 2015. Tulosten perusteella voidaan arvioida, että ylittymiset ovat aiheutuneet osin kipsisakka-altaan vuodon

ja osin alueen luontaisen kuormituksen takia. Myös mangaanipitoisuudet ovat alittaneet talousvesien laatusuosituksen 100 µg/l vuosien 2014 ja 2015 kohonneita arvoja lukuun ottamatta.

4.1.6 Vaikutukset veden laatuun Laakajärvellä

Kaivosalueella käsitellyt jätevedet on johdettu Oulujoen ja Vuoksen vesistöihin. Vuoksen vesistöalueelle päästöt on johdettu Lumijoen kautta Kivijärveen ja sieltä edelleen Kivijoen kautta Laakajärveen. Laakajärvestä vedet kulkeutuvat pääosin säännöstelykanavan ja osin Laakajoen luonnonuoman kautta Kiltuanjärveen ja eteenpäin. Kipsisakka-altaan vuodossa pääosa kaivosalueelta ympäristöön kulkeutuneista vesistä johtui etelään, Kivijärven suuntaan. Vuodon jälkeen tehtyjen käsiteltyjen vesien johtamisjärjestelyjen muutoksien seurauksena Lumijoen yläosassa oleva Ylä-Lumijärvi on ohitettu kokonaan. Vuoksen suuntaan ei ole johdettu ollenkaan käsiteltyjä jätevesiä vuosina 2017–2018.

Laakajärven osalta aluehallintovirasto on viitannut Laakajärvi 9, Laakajärvi 13 ja Laakajärvi 81 tarkkailupisteiden tuloksiin. Tarkkailupiste Laakajärvi 9 sijaitsee järven pohjoisosassa Kivijoen ja Sopenjoen purkupaikkojen alapuolella. Tarkkailupiste Laakajärvi 13 on myös järven pohjoisosassa, Jakunvaaran ja Honkamäen välisessä salmessa olevassa syvänteessä. Tarkkailupiste Laakajärvi 81 sijaitsee järven pääaltaassa olevan syvimmän syvännealueen kohdalla.

Laakajärven vesisyvyys on tarkkailupisteellä 9 alle kolme metriä ja näytteitä on otettu vain päällysvedestä. Pisteellä veden suolapitoisuus ja samalla sulfaatti- ja natriumpitoisuus ovat olleet korkeimmillaan vuoden 2011 aikana, jolloin myös kaivoksen sulfaattipäästöt etelän suuntaan ovat olleet suurimmat. Pitoisuudet ovat kohonneet kesän 2010 aikana. Selvästi kohonneita suolapitoisuuksia on ollut myös seuraavien kesien aikana vuosina 2013, 2014, 2015 ja 2016. Jätevesien etelään johtamisen loputtua suolapitoisuutta kuvaava sähkönjohtavuus ja sulfaatti- ja natriumpitoisuus ovat laskeneet lähelle kaivostoimintaa edeltänyttä tasoa. Metalleista kadmium- tai nikkelipitoisuus ei ole ylittänyt pisteellä ympäristölaatunormeja. Mangaanin osalta korkeimmat, tasolla 1 000 µg/l olevat pitoisuudet on havaittu vuosina 2010 ja 2011. Myös kesällä 2013 on havaittu pitoisuuksia tasolla 300–900 µg/l. Kesästä 2014 lähtien mangaanipitoisuus on ollut alle 200 µg/l. Pisteiden tulokset kuvaavat vain päällysveden laatua.

Pisteellä Laakajärvi 13 on havaittavissa selvä talviaikainen kerrostuminen. Pohjan läheisessä näytepisteessä suolapitoisuutta kuvaava sähkönjohtavuus ja sulfaatti- sekä natriumpitoisuus kohoavat talviaikana. Kevätkierrossa vedet sekoittuvat, jonka jälkeen päällys- ja pintavesi

vastaavat laadultaan toisiaan. Vastaava kerrostuminen on nähtävissä jokaisena talvena tarkkailun alkamisesta vuodesta 2013 aina tarkastelujakson päättymiseen vuonna 2018. Havaitut enimmäispitoisuudet ovat laskeneet talvella 2014 havaituista maksimitasoista, jotka ovat peräisin vesien viipymä huomioon ottaen vuoden 2013 juoksutuksista. Metallien pitoisuudet päällysvessissä ovat olleet alhaisia, ja ympäristönlautunormeja ei ole ylitetty. Mangaanin osalta pohjanläheisen vesikerroksen suuret pitoisuudet eivät ole suorassa yhteydessä toiminnan päästöihin. Talvella 2018 syvännepisteet mangaanipitoisuus oli 4 200 µg/l, joka on korkein vuosina 2013–2018 mitattu pitoisuus. Samana aikana natriumpitoisuus (12 mg/l) ja sulfaattipitoisuus (40 mg/l) olivat kohtuullisen alhaisia. Talviaikana syvänteiden veden happipitoisuus laskee ja sedimentteihin sitoutuneita metalleja liukenee takaisin veteen. Suomalaisissa järvissä tämä johtaa tyypillisesti raudan ja mangaanin pitoisuuksien kasvamiseen. Pitoisuushuiput ovat olleet selvästi korkeampia kuin pitoisuudet Kivijoesta lähtevässä vedessä, joten ainakin osin kyse on ollut luontaisesta mangaanin liukenemisesta sedimenteistä vesiin. Osa sedimenteistä liukenevasta mangaanista on mahdollisesti kaivoksen päästöistä saostunutta ja uudelleen liukenevaa mangaania. Suolakerrostuneisuus on osin voinut voimistaa tätä tilannetta.

Laakajärven päältäan syvännepisteellä Laakajärvi 81 on nähtävissä sama talviaikainen kerrostuminen kuin pisteellä Laakajärvi 13. Suolapitoinen vesi on kerrostunut talven aikana syvänteen pohjalle ja sekoittunut Kivijärveen verrattaessa selvästi pienempien pitoisuuksien takia kevätkierron yhteydessä koko vesimassaan. Nikkelin ja kadmiumin pitoisuudet ovat olleet ympäristönlautunormin rajapitoisuuden alapuolella koko tarkastelujakson ajan. Pintaveden suolapitoisuutta kuvaava sähkönjohtavuus on ollut korkeimmillaan vuoden 2011 loppukesällä, mikä kuvastaa pääosin vuoden 2010 päästöjä. Myös vuonna 2014 pitoisuudet ovat palanneet jo kertaalleen tapahtuneen alenemisen jälkeen aiemmalle tasolle, mikä aluehallintoviraston mukaan johtuneen vuoden 2013 suurista juoksutuksista.

4.1.7 Vesistövaikutusten arviointi korvausten kannalta

Nyt kyseessä olevien, ympäristöluvista sallitun toiminnan päästöjen merkittävin vaikutus on aluehallintoviraston mukaan ollut vaikutusalueen vesistöjen tilan parantumisen viivästyminen ja osin pintavesien metalli- ja sulfaattipitoisuuksien lisääntyminen entisestään. Edelleen aluehallintovirasto on katsonut, että jätevedet ovat osaltaan aiheuttaneet lisää kielteisiä muutoksia pintaveden laatuun ja vesistöjen luontaisiin ominaisuuksiin. Aluehallintovirasto pitää nyt annettavien korvausratkaisujen lähtökohtana Talvivaaran kaivoksen jätevesien

purkuvesistöjen vallinnutta tilannetta 31.5.2013. Tarkkailutietojen, viranomaisten antamien käyttösuositusten ja muun muassa Kainuun ELY-keskuksen 11.12.2015 antaman päätöksen (hallintopakkopäätös ympäristönsuojelulaissa tarkoitetun merkittävän pilaantumisen korjaamiseksi) perusteella Oulujoen vesistön suunnalla Salminen, Kalliojärvi ja Kalliojoki sekä Vuoksen vesistön suunnalla Ylä-Lumijärvi, Lumijoki ja Kivijärvi olivat tuolloin pilaantuneet huomattavassa määrin. Kummallakin purkureitillä edellä mainittujen vesistöjen alapuolella (Jormasjärvi Oulujoen suunnalla ja Laakajärvi Vuoksen suunnalla) pilaantumisen aste oli lievempi. Tässä tilanteessa aluehallintoviraston päätösten (nro 52/2013/1, 36/2014/1 ja 43/2015/1) perusteella sallitut päästöt ovat 31.5.2013 lähtien vaikuttaneet purkureittien eri osilla vesistöjen veden laatuun sekä niiden virkistyskäyttökelpoisuuden ja kalataloudellisen käytettävyyden kehittymiseen eri lailla niin, että edellä mainittuja enemmän pilaantuneissa vesistöissä pilaantumisaste on säilynyt tai mahdollisesti jopa vahvistunut (suolaisuuden aiheuttama kerrostuneisuus ei ole purkaantunut). Kyseissä vesistöissä ovat edelleen voimassa viranomaisten suositukset järviveden talousvesikäytön ja uimisen välttämisestä sekä suositus vesistöistä pyydettyjen kalojen käyttörajoituksesta ihmisravinnoksi. Eniten pilaantuneiden vesistöjen alapuolella ympäristöluvissa sallitut päästöt ovat 31.5.2013 lähtien vaikuttaneet purkureiteillä niin, että Jormasjärvellä (Oulujoen suunta) sekä Laakajärvellä (Vuoksen suunta) vesistöjen tilan palautuminen tilaan, joka niissä vallitsi ennen vuosina 2009–2013 tapahtuneita Talvivaaran kaivoksen alkuperäisestä ympäristöluvasta poikkeavia päästöjä, on viivästynyt.

Kaivoksen jätevesikuormitus lähivesiin on vuoden 2013 jälkeen alentunut merkittävästi lupamääräysten mukaisesti toimittaessa. Vuosina 2013 ja 2014 luvissa sallittu kuormitus Oulujoen ja Vuoksen purkureiteille oli vielä merkittävä. Tarkkailuraporttien mukaan päästöissä tapahtui myös joitakin lupamääräyksistä poikkeamia, kuten sinkin raja-arvon ylityksiä. Vuoden 2015 aikana ja sen jälkeen kuormitus kaivoksen lähialueen purkureiteille on huomattavasti pienentynyt, koska pääosa jätevedestä on johdettu syksystä 2015 alkaen purkuputkella Nuasjärveen. Vuoksen suunnalle ei ole vuosina 2017–2018 johdettu jätevettä. Kuormituksen pienentyminen ei näy välittömästi suoraan purkuvesistöjen tilassa, mikä johtuu lähimmillä järvillä niiden alusveden suolaantumisen aiheuttaman kerrostuneisuuden pysyvyydestä ja kauempana purkureiteillä (mm. Jormasjärvi ja Laakajärvi) ennen kaikkea veden vaihtumisen kestosta (vesistökohtaiset viipymät) ja siitä, että purkureitin ylemmistä vesistöistä purkautuu alavirtaan kuormitusta riippumatta kaivoksen päästöjen vähentymisestä. Ravintoketjuissa tapahtuneet muutokset ja häiriöt (kasvi- ja eläinplanktonin sekä pohjaeläimistön lajistolliset ja määrälliset muutokset) palautuvat hitaasti, joten vesistön ekologisen tilan

palautuminen ennen muutosta vallinneeseen tilaan kestää useita vuosia. Esimerkiksi Terrafame Oy:n uutta ympäristölupaa koskevassa hakemuksessa (dnro PSAVI/2461/2017) on todettu, että ”Vesien johtamisella Nuasjärven purkuputkeen ei ollut merkittäviä vaikutuksia vuoden 2016 aikana Jormasjärven tai Jormasjoen vedenlaatuun. Vuonna 2017 mitatut ainepitoisuudet ovat yleisesti laskeneet. (Ramboll Finland Oy 2017 ja 2018). Kuormituksen painottuminen purkuputken kautta suoraan Nuasjärveen alentaa Jormasjärven ja Jormasjoen ainepitoisuuksia, ja aleneminen tapahtuu noin kahden vuoden viiveellä johtuen vesistöreitin luontaisesta viipymästä.”

4.2 Terrafamen valitus

4.2.1 Vahinkoaluerajaus

Vahinkoalueeksi tulee korvauksia määrättäessä määrittää vain se osa vesistöstä, jossa on päästöistä johtuen todennäköisellä syy-yhteydellä aiheutunut sellaista pilaantumista, joka aiheuttaa korvattavaa vahinkoa. Toiminnan vaikutukset (pilaantuminen) voivat ilmetä laajemmallakin alueella, mutta vahinkoalue tulee rajata siihen alueeseen, jossa pilaantuminen on sellaisella tasolla, että siitä tosiasiallisesti aiheutuu vahinkona korvattavaa haittaa.

Kuten aluehallintovirastokin on päätöksessään todennut, päästöjen määrä ja laatu on kaivoksen seurannan perusteella luotettavasti selvillä, minkä lisäksi kaivoksella on poikkeuksellisen laaja tarkkailuohjelma ja näin ollen myös luotettava tieto vesistöjen tilasta ja päästöjen vaikutuksista on saatavissa tarkkailutulosten perusteella.

Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa on selvää, että kaivospiirin lähimmät järvet olivat haittaa aiheuttavassa määrin pilaantuneet jo ennen nyt käsiteltävänä olevia päästöjä ja haitattomammassa määrin aikaisempien päästöjen vaikutukset ilmenivät myös Jormasjärven ja Laakajärven asti, joiden osalta vaikutukset ovat olleet kuitenkin merkittävästi vähäisemmät kuin lähijärvien osalta. Ennen nyt käsiteltävänä olevaa lupaa tapahtuneet luvasta poikkeavien jätevesipäästöjen vaikutukset tulee rajata pois nyt käsiteltävänä olevien päästöjen vaikutuksista. Tältä osin on myös huomattava, että päästöjen vaikutuksia ja vesistöjen tilaa arvioitaessa vertailukohta ei ole vesistöjen luonnonmukainen tila vaan tila, jossa vesistö olisi, ympäristöluvan mukaisten päästöjen nojalla.

Kaivoksen jätevesipäästöt ns. vanhoille reiteille ovat 31.5.2013 jälkeen olleet luvan mukaisia lukuun ottamatta vuosien 2015 ja 2016 ylimääräisiä juoksutuksia, joista johtuen sulfaatin kuormitusrajat ylittyivät. Luvan mukaisten päästöjen osalta vanhoille reiteille kohdistunut sulfaattikuormitus on pienentynyt oleellisesti Nuasjärven purkuputken

käyttöönoton jälkeen. Kaivoksen metallikuormitus on ollut alhainen ja alittanut ympäristöluvassa määrätty kuormituskiintiöt.

Vastaanottavan vesistön tilan ja ympäristöseurannan, mukaan lukien kalatalousseuranta, tulosten perusteella voidaan todeta, ettei Jormasjärven, Pieni-Jormasen ja Laakajärven alueella ole aiheutunut nyt käsiteltävinä olevista 31.5.2013 jälkeisistä päästöistä sellaista pilaantumista, josta johtuen olisi aiheutunut tosiasiallista vahinkoa tai joka ei vähintäänkin olisi tullut korvatuksi kalatalousmaksulla. Tästä johtuen aluehallintoviraston määräämät korvaukset ovat jäljempänä tarkemmin käsitellyn mukaisesti perusteettomia.

4.2.2 Jormasjärvi

Jormasjärvessä kohonneita mangaanipitoisuuksia on havaittu alusvedessä talviaikana jo ennen kaivostoiminnan aloittamista ja kuten aluehallintovirastokin on todennut, mangaanipitoisuuksien kohoaminen alusvedessä kerrostumiskaudella on tyypillinen ilmiö suomalaisissa järvissä. Mangaania irtoaa sedimentistä raudan tavoin silloin kun luontaisesta lämpötilakerrostuneisuudesta johtuen alusveden happipitoisuus on alentunut kerrostuneisuuskauden lopulla. Ilmiö on nähtävissä eri puolella Suomea ilman että vesistöjen valuma-alueella olisi kaivostoimintaa tai muuta teollisuutta. Edelleen Jormasjärven havaitut korkeimmat mangaanipitoisuudet ovat olleet aluehallintovirastonkin mukaan selvästi korkeampia kuin Tuhkajoesta Talvilahteen virtaavassa vedessä. Päälysveden mangaanipitoisuuden aluehallintovirastokin on todennut jääneen tasolle, jossa sillä ei ole haittaa vesistön virkistyskäytölle. Nikkelin ja kadmiumin osalta Jormasjärven pitoisuuksissa näkyy Talvijoen kautta tuleva hajakuormitus. Kuten aluehallintovirasto on todennut, Talvijoen samoin kuin Talvilahden pintaveden metallipitoisuudet ovat olleet selvästi korkeampia kuin Tuhkajoesta Talvilahteen kulkeutuvien vesien metallipitoisuus. Talvijoki sijaitsee mustaliuskealueella, minkä seurauksena valuma-alueen vesissä on kohonneita metallipitoisuuksia, jotka edelleen aiheuttavat Jormasjärvessä kohonneita pitoisuuksia. Terrafame toteaa, että erityisesti kadmiumin osalta on huomioitava, että sen pitoisuudet puhdistetuissa purkuvedessä ovat olleet erittäin alhaisia, pääosin alle laboratorion määritysrajan. Näin ollen ei ole mahdollista, että purkuvedet olisivat aiheuttaneet Jormasjärvessä kadmiumipitoisuuksien kohoamista. Myös nikkelin osalta on huomioitava, että sen pitoisuudet puhdistetussa purkuvedessä ovat olleet tyypillisesti noin kymmenesosa ympäristöluvassa määrättyihin luparajoihin verrattuna. Ottaen huomioon nyt käsiteltävänä olevien päästöjen ja Tuhkajoesta tulevan veden laatu sekä Jormasjärven mangaanipitoisuudet, ei kaivoksen nyt käsiteltävänä olevien päästöjen voida nikkelin, kadmiumin ja mangaanin osalta katsoa aiheuttaneen Jormasjärvessä korvattavaa vahinkoa.

Aluehallintovirasto on päätöksessään katsonut korvattavan vahingon aiheutuneen veden suolapitoisuuden lisääntymisestä ja sen vaikutuksena vesien kerrostumisesta. Kuten aluehallintovirastokin on päätöksessään todennut, kaivoksen päästöjen suolapitoisuuteen vaikuttavilla pääkomponenteilla, sulfaatilla ja natriumilla, ei ole pieninä pitoisuuksina välittömiä haitallisia vaikutuksia ihmisiin esimerkiksi uima- tai pesuvesikäytössä. Jormasjärvessä veden sulfaattipitoisuus ei 31.5.2013 jälkeen ole mittaustulosten perusteella ylittänyt sulfaattipitoisuudelle annettua talousveden laatutavoitetta 250 mg/l, joka on myös makukynnys juomavedessä, joten kaivoksen päästöistä ei voida katsoa aiheutuneen minkäänlaista haittaa järviveden virkistyskäytölle tai veden käyttämiselle uima-, pesu- tai kasteluvetenä.

Nyt käsiteltävänä olevien päästöjen vaikutusaikana Jormasjärvessä (vesistöreitit luonnollinen viipymä huomioiden keskimäärin vuoden 2015 alusta lukien, aikaisintaan kesästä 2014 ja viimeistään vuoden 2015 kesästä lähtien) Jormasjärven päällysveden sulfaattipitoisuus on ollut korkeimmillaan Talvilahden mittauspisteellä vuoden 2014 kesälokakuussa, jolloin sulfaattipitoisuus oli 120 mg/l, talvikuukausina sulfaattipitoisuus vaihteli välillä 24-55 mg/l. Alusveden sulfaattipitoisuus on niin ikään ollut korkeimmillaan vuonna 2014 Talvilahdella, jolloin alusveden sulfaattipitoisuudeksi mitattiin maaliskuussa 240 mg/l. Muina näytteenottokertoina sulfaattipitoisuus oli välillä 150 – 180 mg/l. Edempänä Jormasjärven syvänteellä pitoisuudet ovat olleet edelleen alempia ollen alusvedenkin pitoisuuksien osalta korkeimmillaan vuoden 2014 maalis-huhtikuussa tasolla 190 mg/l. Päällysveden sulfaattipitoisuus oli vuonna 2014 talvikuukausina välillä 16 – 51 mg/l, muina kuukausina 120 mg/l. Natriumin osalta Jormasjärven vesi on alittanut selkeästi talousvedelle asetetun laatutavoitteen 200 mg/l ja on ollut korkeimmillaankin alusvedessä Talvilahdessa alle 40 mg/l, edempänä 30 mg/l ja päällysvedessä alle 25 mg/l tasolla. Huomattava on, että edellä esitetyt pitoisuustasot ovat korkeimpia mitattuja pitoisuustasoja, sulfaatti- ja natriumpitoisuudet ovat alentuneet tasaisesti vuoden 2014 jälkeen. Jormasjärven sulfaatti- ja natriumpitoisuuksista huolimatta pitoisuuden taso on korkeimmillaankin kuitenkin pysynyt sellaisena, että niistä ei aiheudu haittaa virkistyskäytölle uima-, pesu- tai kasteluveden tai muun virkistyskäytön osalta eikä ympäristöseurannan tulosten perusteella ole aiheutunut merkittäviä vaikutuksia myöskään kalastolle tai kalastukselle, joten korvattavaa vahinkoa ei ole syntynyt tai kalaston osalta mahdollisesti aiheutuneet vähäiset muutokset ovat tulleet katetuksi yhtiön suoritettaviksi määrätyillä kalatalousmaksuilla.

Aluehallintoviraston päätöksessä esitetyn mukaisesti Jormasjärvestä lähteissä vesissä ei ole esiintynyt järvioltaassa havaittuja pitoisuuspiikkejä tai muita nyt käsiteltävänä olevista päästöistä johtuvia pitoisuuksia, joista

olisi aiheutunut haittaa virkistyskäytölle tai kalastolle. Terrafame toteaa, että aluehallintovirasto on päätöksessään jättänyt mainitsematta Jormasjärven pohjoisen näytteenottopisteen ja sen seurannasta saatujen tulosten osoittamat alhaisemmat sulfaattipitoisuudet. Vesistöseurannan pintavesien tarkkailuraporteista voidaan todeta, että kyseisen näytteenottopisteen osalta pitoisuudet ovat alhaisempia kuin aluehallintoviraston päätöksessään viittaamien näytteenottopisteiden tulokset eivätkä missään tapauksessa ole haittaa aiheuttavalla tasolla. Ottaen huomioon vielä se, että koko Jormasjärven osalta aluehallintovirastokin on katsonut pitoisuuksien jäävän alle haitallisen tason, ei ainakaan Jormasjärven pohjoisosassa linjan Pitkäniemi – Juutisenniemi pohjoispuolella ja Pieni-Jormasessa missään tapauksessa voida katsoa olevan aiheutuneen korvattavaa vahinkoa.

4.2.3 Laakajärvi

Laakajärvellä metalleista kadmium- tai nikkelpitoisuudet eivät ole ylittäneet ympäristölaatunormeja. Mangaanin osalta kesästä 2014 lähtien pintavedessä mangaanipitoisuus on ollut alle 200 µg/l lähempänä kaivosta järven pohjoispäässä. Edempänä olevalla tarkastelupisteellä mangaanin osalta on esiintynyt korkeampia pitoisuuksia, mutta tällöinkin pitoisuushuiput ovat olleet selvästi korkeampia kuin pitoisuudet Kivijoesta lähtevässä vedessä, joten todennäköisimmin kyse on ollut luontaisesta mangaanin liukenemisesta sedimenteistä vesiin. Kuten aluehallintovirastokin on todennut, talviaikana syvänteiden veden happipitoisuus laskee ja sedimentteihin sitoutuneita metalleja liukenee takaisin veteen, mikä Suomalaisissa järvissä tämä johtaa tyypillisesti raudan ja mangaanin pitoisuuksien kasvamiseen. Laakajärven pitoisuuksien perusteella nyt käsiteltävänä olevista päästöistä ei mangaanipitoisuuksien osalta ole aiheutunut haittaa virkistyskäytölle.

Myös Laakajärvellä aluehallintovirasto on päätöksessään katsonut korvattavan vahingon aiheutuneen veden suolapitoisuuden lisääntymisestä ja sen vaikutuksena vesien kerrostumisesta. Laakajärvessä alusveden sulfaattipitoisuus on ollut korkeimmillaan maaliskuussa 2014 erittäin suppea-alaisen syvänteen pohjalla (piste 13), jolloin pitoisuudeksi mitattiin 620 mg/l. Tilanne oli hetkellinen, koska toukokuussa pitoisuus oli pudonnut tasolle 89 mg/l. Muilla näytteenottokerroilla tai muilla näytepisteillä ei tämän jälkeen ole alusveden sulfaattipitoisuus ylittänyt sille annettua talousveden laatuavoitetta 250 mg/l, joka on myös makukynnys juomavedessä, joten kaivoksen päästöistä ei voida katsoa aiheutuneen minkäänlaista haittaa järviveden virkistyskäytölle tai veden käyttämiselle uima-, pesu- tai kasteluvetenä.

Nyt käsiteltävänä olevien päästöjen vaikutusaikana Laakajärvässä (vesien luonnollisen viipymä huomioden vuoden 2014 lopusta tai aikaisintaan kesästä 2014 lähtien) Laakajärven päällysvedenveden sulfaattipitoisuus on ollut järven pohjoisosassa korkeimmillaankin noin tasolla 120 mg/l. Edempänä Laakajärvellä päällysveden sulfaattipitoisuudet ovat olleet järven keskiosalla korkeimmillaan tasolla 90 mg/l ja eteläosalla korkeimmillaan 50 mg/l.

Laakajärven sulfaatti- ja natriumpitoisuuksista huolimatta niistä ei pitoisuuksien taso huomioon ottaen aiheudu haittaa virkistyskäytölle uima-, pesu- tai kasteluveden osalta eikä ympäristöseurannan tulosten perusteella ole aiheutunut merkittäviä vaikutuksia myöskään kalastolle tai kalastukselle, joten korvattavaa vahinkoa ei ole syntynyt tai kalaston osalta mahdollisesti aiheutuneet vähäiset muutokset ovat tulleet katetuksi yhtiön suoritettaviksi määrätyillä kalatalousmaksuilla.

4.2.4 Suolaantuneisuuden vaikutukset

4.2.4.1 Kerrostuneisuus

Suolaantumisen vaikutusten osalta on huomattava, että aivan matalimpia järviä lukuun ottamatta suomalaisissa järvissä esiintyy kesä- ja talvikaudella luontainen, veden tiheyseroista johtuva lämpötilakerrostuneisuus, joka kuuluu järven normaalin toimintaan. Järven toiminnan kannalta kerrostuneisuudella on merkitystä, koska kerrostuneisuuskaudella sedimentistä vapautuu alusveteen ravinteita, jotka keväisin ja syksyisin tapahtuvassa täyskierrossa sekoittuvat koko vesipatsaaseen. Näin järven ravintoketjujen alkupäähän, eli kasviplanktonin käyttöön saadaan ravinteita, joka mahdollistaa puolestaan muun järven ekosysteemin toiminnan. Mikäli täyskierto jostain syystä häiriintyy, voi siitä aiheutua mm. syvänealueiden hapettomuutta ja erityisesti rehevissä vesistöissä sisäisen ravinnekuormituksen kasvua, joka voi edelleen kiihdyttää järven rehevöitymisilmiötä. Täyskierto tapahtuu silloin, kun koko vesipatsaassa veden lämpötila ja siten myös tiheys ovat samat, jolloin tuulen sekoittava vaikutus yltää pohjaan saakka. Täyskierto voi häiriintyä luontaisista syistä erityisesti keväällä. Kevättäyskierto on nopea tapahtuma, jolloin tyyni sekä lämmin sää voi saada aikaan vaillinaisen kevätkierron. Sen sijaan syyskierto tapahtuu hitaammin ja sen aikana tuuli ehtii sekoittaa veden tehokkaammin. Täyskierto voi häiriintyä myös ulkoisista tekijöistä, kuten järveen kulkeutuneiden suolaisten vesien vaikutuksesta.

Kaivoksen pienissä lähijärvissä eli Salmisessa, Kalliojärvässä ja Kivijärvässä on havaittu selkeä ja vuosia kestänyt, sulfaattipitoisista vesistä johtunut keinotekoinen kerrostuneisuus. Sen sijaan Jormasjärvi ja Laakajärvi ovat toimineet normaalisti, eikä niissä ole havaittu pysyvää tai pitkäkestoista kerrostuneisuutta. Jormasjärven ja Laakajärven osalta

kysymys olisi korkeintaan siitä, ovatko luontaista tasoa korkeammat veden sulfaatti- ja natriumpitoisuudet voineet voimistaa kesä- ja talvikerrostuneisuutta. Tarkkailutuloksien perusteella voidaan kuitenkin todeta, että talvi- ja kesäkerrostuneisuudet ovat olleet normaalin mittaisia eikä järvissä ole esiintynyt happikatoja. Alusveden happipitoisuuden lasku kerrostuneisuuden aikana on normaali ilmiö, eikä Jormasjärvessä tai Laakajärvessä ole ollut havaittavissa tavanomaisesta poikkeavaa happipitoisuuden alenemista tai sisäisen ravinnekuormituksen kasvua. Näin ollen kerrostuneisuuden suhteen ei ole tapahtunut muutoksia, jotka olisivat muuttaneet järviä siten, että muutokset voisivat heijastua edelleen järvien virkistyskäyttöön. Kerrostuneisuuden suhteen on lisäksi huomioitava, että mahdollinen talvi- ja kesäkerrostuneisuuden voimistuminen koskee ainoastaan syvänealueiden syvimpiä kohtia, joiden suhteellinen osuus järven pinta-alasta on pieni ja sen vuoksi merkitys koko järven kannalta vähäinen.

Veden suolaisuuden tasosta huolimatta kerrostuneisuus ei Jormasjärvessä eikä Laakajärvessä ole muodostunut pysyväksi, joten se ei myöskään ole tästä johtuen haitannut Jormasjärven tai Laakajärven virkistyskäyttömahdollisuuksia. Kummankin järven vettä on voinut nyt kyseessä olevien päästöjen vaikutusaikana (vesistöreitien luonnollisen viipymä huomioiden Jormasjärvessä keskimäärin vuoden 2015 alusta lukien, aikaisintaan kesästä 2014 ja viimeistään vuoden 2015 kesästä lähtien ja Laakajärvessä vuoden 2014 lopusta tai aikaisintaan kesästä 2014 lähtien) käyttää uima-, sauna-, pesu- ja kasteluvetenä sekä ja kalastustarkoituksiin ilman rajoituksia tai häiriötä ottaen erityisesti huomioon sen, että virkistyskäyttö, mukaan lukien siihen sisältyvä virkistyskalastus kohdistuu ranta- ja pintavesiin.

Jormasjärvi ja Laakajärvi ovat voimassaolevan vesienhoitosuunnitelman luokituksen mukaan hyvässä tilassa eikä luokitus kummankaan järven osalta ole myöskään muuttunut vuoden 2019 luokituksessa. Näin ollen kummassakaan järvessä ei tilaluokituksenkaan perusteella ole tapahtunut muutoksia, joista olisi aiheutunut korvattavaa vahinkoa.

4.2.4.2 Eliöstö

Vuoden 2015 tarkkailutulosten perusteella Jormasjärvi ja Laakajärvi luokituvat sekä pohjaeläinten että kasviplanktonin, sekä niiden osatekijöiden, osalta erinomaiseen tai hyvään tilaan. Tilaluokitus ei ole muuttunut aiemmasta. Järvien tilaluokitus ei tämän jälkeenkään ole muuttunut, sillä myös vuoden 2018 tulosten perusteella molemmat järvet luokituvat pohjaeläinten ja kasviplanktonin, sekä niiden osatekijöiden, osalta erinomaiseen tai hyvään tilaan. Ainoastaan yhdellä Jormasjärven näytepisteellä tila on hyvää huonompi, ja tässäkin tapauksessa vain

pohjaeläinten yhden osatekijän osalta (PICM-arvo). Näiden ekologisen luokittelun tulosten perusteella voidaan päätellä, että järvien pohjaeläimistön ja kasviplanktonin tila on pysynyt hyvällä tasolla paitsi tässä korvausvaatimusasiassa tarkasteltavalla ajanjaksolla, myös pidemmällä aikavälillä. Tämä osoittaa, ettei järvien pohjaeläimistössä tai kasviplanktonissa ole laijakauman mahdollisista muutoksista huolimatta tapahtunut sellaisia merkittäviä muutoksia, joilla olisi voinut olla vaikutusta kalastoon tai saalismääriin.

On huomattava, että pelkästään kasviplanktoneliöstössä tapahtuvat lajimuutokset eivät heijastu suoraan kalojen ravinnon käyttöön, koska ravintoverkot ovat monimutkaisia ja yhden lajin väheneminen tarkoittaa sitä, että kyseistä lajia ravinnoksi hyödyntävät alkavat käyttää ravinnoksi toista lajia. Kasviplanktonilajien määrä on valtava, joten yksittäisen lajin muutokset eivät käytännössä yllä ravintoverkossa kalastoon saakka. Pohjaeliöstön osalta on huomioitava, että ympäristötarkkailussa pohjaeläinnäytteet otetaan syvimpien syvänteiden pohjalta, jotka eivät ole kalaston kannalta merkittävimpiä ruokailualueita. Kalojen ruokailualueet sijaitsevat matalikoilla tai syvänteiden reuna-alueilla, eivät syvimpien syvänteiden pohjalla. Koska syvänteidenkin pohjalla havaitut pohjaeläinmuutokset ovat vähäisiä ja voivat johtua normaalista vaihtelusta, ei matalammilla alueilla voi esiintyä vedenlaadusta johtuvia pohjaeläinvaikutuksia. Kuten planktoninkin osalta, myös pohjaeläinten osalta yhtiö haluaa muistuttaa, että yhden lajin kohdalla tapahtuneet muutokset eivät todellisuudessa heijastu suoraan kalojen ravinnon käyttöön, on koska kalat ovat joustavia ravinnon käyttäjiä ja vesiekosysteemissä ravintoverkot ovat monimutkaisia eivätkä Suomen olosuhteissa käytännössä koskaan perustu pelkästään yhden lajin käyttöön ravintona.

Aluehallintovirasto on päätöksessään todennut kalataloustarkkailun saaliskirjanpidossa ja lupa-asioihin tulleissa muistutuksissa esiintyneen viitteitä kalojen siirtymisestä eri alueille (karkotusvaikutus). Yleisesti ottaen on mahdollista, että veden laadun muuttumiseen jätevesien seurauksena saattaa liittyä kalojen karkottumista vaikutusalueelta, mikä voi olla väliaikaista tai elinympäristön muuttuessa epäsuotuisaksi myös pysyvää. Jormasjärven tai Laakajärven osalta karkottumista koskien esitettyjen väitteiden tueksi ei kuitenkaan ole esitetty seuranta- tai muita tuloksia alueelta, joten niiden osalta kyseessä näyttää ainakin osittain olevan muistutusten osalta huoli/epäily mahdollisesta karkottumisesta tai asianosaisen henkilökohtainen näkemys, joka ei perustu tarkempaan seurantaan tai selvityksiin, kun taas Terrafamen näkemys perustuu tosiasiallisiin seurantatuloksiin, joiden osoittamien kalataloustarkkailun tulosten perusteella kokonaisuutena arvioiden ei kalastossa ole havaittu tapahtuneen merkittäviä muutoksia.

Kalastovaikutusten osalta on huomioitava, että Jormasjärven ja Laakajärven syvänteiden pohjalla havaitut korkeimmat sulfaatti- ja natriumpitoisuudet ajoittuvat talvi- ja kesäkerrostuneisuuden loppuvaiheeseen, eli ovat kestoltaan lyhytaikaisia. Lisäksi korkeimmatkin havaitut sulfaattipitoisuudet ovat alhaisempia, kuin esim. Helsingin edustan merialueella, jossa elää vastaavia kalalajeja kuin Jormas- ja Laakajärvestä. Näin ollen voidaan todeta, etteivät Jormasjärvestä ja Laakajärvestä havaitut sulfaattipitoisuudet sinänsä ole haitallisia kyseisissä järvissä eläville kalalajeille. Vastaavasti myös on todettava, että Tuhkajoen taimenen vuosittaisessa sähkökoekalastuksessa on saatu eniten saalista vuonna 2013, jolloin Tuhkajoen sulfaattipitoisuus oli korkeimmillaan. Tämä on suora osoitus siitä, ettei herkkänä indikaattorilajina tunnettu taimen ole väistynyt Tuhkajoesta järviolueelle korkeimmankaan sulfaattipitoisuuden aikana.

Edelleen on huomioitava, että korkeimmat sulfaattipitoisuudet on mitattu järvien syvimpien syvänealueiden pohjalta, jonka merkitys kalastuksen kannalta on vähäinen. Kalastus suuntautuu pääosin syvänteiden reuna-alueelle, eikä syvänteiden pohjalle. Syvänteiden reuna-alueilla sulfaattipitoisuudet ovat olleet tosiasiaassa huomattavasti alhaisempia, lähempänä päänlysyveden pitoisuuksia. Näin ollen ei ole todennäköistä, että merkittävää karkottumista olisi esiintynyt siellä missä kalastus pääosin tapahtuu. Tätä näkemystä tukevat myös mm. Jormasjärven kirjanpitokalastajien saalistilastot, joista on havaittavissa, ettei tärkeimmän saalistilajin eli kuhan saalismärisissä ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, kun otetaan huomioon kirjanpitokalastajien kalastusaktiivisuus. Kuhan kokonaissaaliit ovat olleet vuosia 2013 ja 2014 lukuun ottamatta kutakuinkin samalla tasolla vuosina 2008 – 2018. Vuosina 2013 ja 2014 kuhasaaliit olivat jopa poikkeuksellisen suuria, koska yhden kirjanpitokalastajan kalastusaktiivisuus oli tavanomaista suurempi. Kirjanpitokalastuksen tulokset osoittavat, ettei karkottumisilmiötä ole tapahtunut käytännön tasolla.²

Aluehallintovirasto on katsonut, että pilaantuneiden vesistöjen alapuolella ympäristöluvista sallitut päästöt ovat 31.5.2013 lähtien vaikuttaneet purkureiteillä niin, että Jormasjärvellä (Oulujoen suunta) sekä Laakajärvellä (Vuoksen suunta) vesistöjen tilan palautuminen tilaan, joka niissä vallitsi ennen vuosina 2009–2013 tapahtuneita Talvivaaran kaivoksen alkuperäisestä ympäristöluvasta poikkeavia päästöjä, on viivästynyt. Tältä osin Terrafame korostaa, että kaivoksen aiemman ympäristöluvan mukaisistakin päästöistä on aiheutunut vaikutuksia vesistöihin, joten vertailukohtana ei ole kaivostoimintaa edeltänyt taso vaan kaivoksen aiemman ympäristöluvan mukaisten päästöjen taso.

² Ramboll Finland Oy: Terrafamen kaivoksen kalataloudellinen tarkkailu vuonna 2018, s. 9/Taulukko 3

Edellä selostetun nojalla kummassakaan järvessä ei kuitenkaan ole aiheutunut korvausvelvollisuuden perustavia vahinkoja.

5 Käsiteltävillä jätevesipäästöillä ja korvattavilla vahingoilla oltava syy-yhteys

5.1 Valituksenalaisen päätöksen valituksen kannalta relevantti sisältö ja perustelut

Valituksenalaisessa päätöksessä viitataan Kainuun sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymän ympäristöterveydenhuollon, Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän ympäristölautakunnan ja Säteilyturvakeskus STUK:n antamiin vesienkäyttösuosituksiin. Päätöksen perustelujen mukaan aluehallintovirasto antaa korvausratkaisussa lähtökohtaisesti merkitystä vesien käytön välttämistä koskeville terveydensuojeluviranomaisen suosituksille, sillä vesien käyttäjillä on katsottava olevan perusteet luottaa virkatehtävinä laadittuihin käyttösuosituksiin. Perustelujen mukaan merkitystä vähentää kuitenkin suositusten alueellista ulottuvuutta koskeva epäjohtomukaisuus kaivoksen lähivesien ulkopuolella. Kajaanin kaupungin alueella Laakajärvellä veden käytön välttämistä koskeva suositus on ollut voimassa vain järven pohjoisosassa ajalla 29.4.–20.5.2013 ja ainoastaan veden pH:n vuoksi, mutta kaivoksen vesien purkureitillä kauempana Sonkajärven kunnan alueella edelleenkin voimassa oleva suositus ulottuu Laakajärveltä Sälevä-järvelle saakka.

Tarkkailutulosten perusteella Kivijärveä etäämmällä Vuoksen vesistön vedenlaadussa ei ole nähtävissä sellaisia veden laadun muutoksia, joiden perusteella vesien käyttömahdollisuuksia tulisi arvioida toisin kuin Laakajärven Kajaanin kaupungin puoleisella osalla. Sonkajärven kunnan puoleisella Laakajärvellä voimassa oleva käyttösuositus on tosiasiasa voinut merkittävästi rajoittaa vesistön virkistys- ja kalatalouskäyttöä myös Laakajärvellä Kajaanin kaupungin ja Sotkamon kunnan alueilla. Aluehallintovirasto on korvausratkaisussa ottanut huomioon, että vesien ja rantojen käyttäjillä ei ole ollut käytännössä mahdollisuutta ajantasaisesti täysin luotettavasti arvioida kesäkuun 2013 alusta alkaen sallittujen päästöjen todellisia vaikutuksia vesistöjen käyttömahdollisuuksiin (mm. käyttö löyly- ja talousvetenä, uintimahdollisuus ja kalojen käyttökelpoisuus). Edellä oleva perustuu loppuvuonna 2012 tapahtuneeseen kipsisakka-altaan vuotoon ja siihen, että välittömästi ennen sallittuja päästöjä oli kevään 2013 aikana juoksutettu aiemmasta ympäristöluvasta poikkeavasti merkittävä määrä jätevesiä. Seuranta- ja tarkkailutiedoista on raportoitu julkisuuteen viiveellä ja Talvivaaran kaivoksen aikaisemmassa toiminnassa tapahtuneet lupavelvoitteiden laiminlyönnit ovat aiheuttaneet tilanteen, jossa vesistöjen käyttäjät ovat voineet perustellusti varovaisuusperustein rajoittaa vesistöjen virkistys- ja kalastuskäyttöä enemmän ja laajemmalla alueella, kuin se olisi vesistöjen

tilasta jälkikäteen käytössä olevien tietojen perusteella ollut tarpeen. Tällä on merkitystä erityisesti lupakauden alussa (31.5.2013 alkaen) ja alueilla, joilla käyttösuosituksia ei ole ollut voimassa.

Päätöksen mukaan vesien ja kalojen käytön rajoittamista koskevat suositukset eivät ainakaan niiden määräämisen pääperusteiden osalta ole perustuneet nyt käsiteltävänä oleviin, luvanmukaisesta toiminnasta aiheutuneisiin päästöihin. Aluehallintovirasto arvioi, että tämän korvausasian perusteena olevissa ympäristöluvista sallittujen jätevesien johtamisella ei ole ollut ainakaan suurta vaikutusta terveydensuojeluviranomaisen käyttösuositusten voimassa oloon ja suositukset olisivat ennen 31.5.2013 tapahtuneiden päästöjen luvasta poikkeavuus sekä niiden määrä ja laatu huomioon ottaen todennäköisesti voimassa riippumatta nyt käsiteltävien korvausasioiden perusteena olevien ympäristölupien myöntämisestä.

AVI määrää korvauksia maksettavaksi kaikille Jormasjärven, Pieni-Jormasen ja niiden välisen alueen rakentamalla tai muutoin erityiseen käyttöön otetuille rantakiinteistöille ajalta 31.5.2013 – 31.5.2014. Tämä erityinen korvaus perustuu päästöistä ja niiden vaikutuksista sekä ympäristön tilasta tuolloin yleisesti saatavilla olleen luotettavan tiedon puuttumiseen, mitä on tarkemmin käsitelty jäljempänä. Omaehtoista kiinteistön vesistösidonnaisen virkistyskäytön rajoittamista voidaan aluehallintoviraston mukaan pitää perusteltuna veden laadusta ja sen käyttökelpoisuudesta vallinneen epätietoisuuden ja suuren epävarmuuden perusteella 31.5.2014 saakka. Kainuun ja Pohjois-Savon ELY-keskukset ovat 15.5.2014 tiedottaneet alueen vesien käyttökelpoisuudesta kertovasta THL:n asiantuntija-arviosta, jonka mukaan Jormasjärven ja sen alapuolisia vesiä voidaan käyttää normaalisti uima-, peseytymis- ja löylyvetenä.

Kaupalliseen kalastukseen liittyen AVI toteaa, että aluehallintoviraston päätösten nrot 52/2013/1 ja 36/2014/1 sallimat päästöt ovat vaikuttaneet Jormasjärvellä ja Laakajärvellä kaupallisen kalastuksen harjoittamisen edellytyksiin suorina vaikutuksina veden laatuun ja saaliskalojen käyttäytymiseen. Samanlaisia vaikutuksia on ollut aluehallintoviraston päätöksellä nro 43/2015/1 Jormasjärven suuntaan sallituilla päästöillä.

Kaupallisten kalastajien korvausvaatimukset ovat osin perustuneet jätevesien johtamisen seurauksena syntyneiden mainehaittojen johdosta menetettyihin saaliin myyntimahdollisuuksiin. Aluehallintovirasto toteaa, että 31.5.2013 jälkeen tapahtuneet luvalliset ja luvasta poikkeavat päästöt vesistöihin ovat osaltaan aiheuttaneet tilanteen, jossa kuluttajilla kalanostajina on ollut perusteltuja syitä välttää kaivoksen vesistövaikutusalueeksi luettavista vesistöistä (mm. Jormasjärvi ja

Laakajärvi) pyydetyn kalan ostamista. Tarkkailutulokset vesistöjen tilasta ja kaivoksen jätevesipäästöjen vaikutuksista ovat tulleet viiveellä ja niihin on sisältynyt epävarmuuksia ja varaumia, jotka ovat siten kaupallisten kalastajien toiminnasta riippumatta aiheuttaneet sen, että kalanostajat eivät ole ostaneet kyseisistä vesistöistä pyydettyä kalaa.

5.2 Terrafamen valitus

5.2.1 Korvauksia ei voida perustaa mainehaittaan

Terrafame toteaa, etteivät vahingot Jormasjärven ja Laakajärven vesistöjen tai niiden kalastojen puhtaus- ja imagoarvoille ole ympäristövahinkolain tarkoittamia korvattavia vahinkoja, sillä näissä vesistöissä ei ole aiheutunut *vesistön todennetusta tilan muutoksesta aiheutunutta korvattavaa taloudellista haittaa*. Terrafame katsoo, että valituksenalaisessa päätöksessä on vastoin perusteluissa kirjoitettua joiltain osin otettu huomioon myös mainehaittaan perustuvat vahingot, jotka ensinnäkään eivät ole syy-yhteydessä nyt kyseessä olevassa korvausasiassa käsiteltäviin kaivoksen jätevesipäästöihin ja toisaalta ovat käytännössä aiheutuneet muista kuin nyt käsiteltävinä olevista luvan mukaisista päästöistä.

Haitan korvattavuus ympäristövahinkolain 5 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti edellyttää *ympäristössä aiheutunutta häiriötä, jonka johdosta on aiheutunut aineeton vahinko*. Kaivoksen jätevesiin liittyvän negatiivisen julkisuuden aiheuttamien haittojen tulee perustua siis todennettuihin vesistövaikutuksiin, ei imaginaarisiin vaikutuksiin. Näin on erityisesti nyt käsillä olevassa tilanteessa, jossa korvauksen määrittämisen ajankohtana on ollut käytettävissä laajan ympäristöseurannan perusteella kattavat ja luotettavat tiedot vesistöjen tilasta ja päästöjen vaikutuksista. Julkisuudessa muodostunut mielikuva ympäristön pilaantumisesta ei ole lain nojalla korvattava haitta, josta kaivos- tai muun ympäristövaikutteisen toiminnan toiminnanharjoittaja vastaisi. Jos sanotun kaltainen, ei todelliseen vesistövaikutukseen perustuva kielteinen mielikuva, aiheuttaa esimerkiksi kaupalliselle kalastajalle haittaa, kyseessä on hänen liiketoimintariskiinsä kuuluva riskitekijä, josta aiheutuvan vahingonvaaran hän kantaa itse. Toisin sanoen mainehaitan korvaaminen olisi nyt käsiteltävässä tilanteessa ympäristövahinkolain vastaista. Johonkin vesistöön kohdistuvaa negatiivista mielikuvaa tai maineen menettämistä ei ole Suomen lupakorvauskäytännössä koskaan aiemmin korvattu, ja maineen korvaus olisi merkittävä muutos ympäristövahinkolain soveltamiskäytäntöön. Terrafamen mukaan tällaiselle linjamuutokselle ei ole asiassa perusteita, eikä mainehaittoja tule korvata nytäkään.

Lisäksi Terrafame huomauttaa, ettei kaivoksen jätevesiin liittyvästä negatiivisesta mielikuvasta johtuva haluttomuus syödä Jormasjärveltä tai

Laakajärveltä kalastettua kalaa tai käyttää em. vesistöjä täysimääräisesti virkistyskäyttöön liity tässä korvausasiassa käsiteltävänä oleviin yhtiön luvan mukaisesti johtamiin jätevesipäästöihin. Tämänkään johdosta mainehaittaan perustuva korvaus ei voi tulla kyseeseen nyt käsillä olevassa korvausasiassa. Edellisen toiminnanharjoittajan aiheuttama epävarmuus ei ole yhtiön vastuulla.

5.2.2 Ennalta-arvattavuus korvausvastuun edellytyksenä

5.2.2.1 Oikeudellinen perusta

Voimassaolevaan vahingonkorvausoikeuteen sisältyy vaatimus siitä, että teon seurauksen on tiettyjen kriteerien mukaan oltava ennalta-arvattavissa ja varottavissa ennen kuin teko voi johtaa vahingonkorvausvastuuseen. Ennalta-arvattavuuden kriteeri vakiintui osana niin kutsuttua adekvaattisuusoppia suomalaisessa vahingonkorvausoikeudellisessa oikeuskäytännössä viimeistään 1950-luvulla. Uudemmasta oikeuskäytännöstä voidaan tuoda esiin seuraava korkeimman oikeuden ennakkopäätös.

KKO 1992:41

Paikallistiellä olleet syvät ja jäiset urat olivat aiheuttaneet sen, että auto oli suistunut tieltä ja törmännyt puuhun.

Tielaitoksella on yleisistä teistä annetun lain 11 §:n 1 momentin ja 12 §:n nojalla velvollisuus pitää tie liikennettä tyydyttävässä kunnossa ja moottoriajoneuvoliikenteen tarvetta vastaavasti lumi- ja jääesteistä vapaana. Lumisateiden johdosta urien muodostuminen verrattain vilkasliikenteiselle tielle ei ollut ennalta arvaamatonta. Tiehen ei ollut näytetty kohdistetun sääolosuhteiden vaatimia kunnostustoimia. Vahingon katsottiin osaksi syntyneen tienpitäjän laiminlyönnistä.

Vastaavasti kyse on ollut vahinkoseurauksen ennalta arvattavuudesta ja sitä kautta vahingonkorvausvastuun syntymisestä ainakin ennakkopäätöksissä KKO 2006:13, KKO 2007:62 ja KKO 2012:36.

Ympäristövahinkolain 2 §:n 5 momentin mukaan ympäristövahinkojen korvaamiseen sovelletaan vahingonkorvauslakia, jollei ympäristövahinkolaista muuta johdu. Koska ennalta-arvattavuusopista ei ole säädetty toisin ympäristövahinkolaissa, soveltuu yleisen vahingonkorvausoikeuden piirissä syntynyt oikeuskäytäntö tältä osin myös ympäristövahinkojen korvattavuuteen.

Tässä yhteydessä on syytä havaita, että vastuun perustavan toiminnan tai laiminlyönnin tuottamus- ja syy-yhteysarvioinnit ovat eri kriteereitä kuin ennalta-arvattavuus. Vaikka ympäristövahinkolain 3 §:ssä määrätään

ympäristövahinko korvattavaksi toiminnan ja vahingon välisen syy-yhteyden ollessa (ainoastaan) todennäköinen ja ympäristövahinkolain 7 §:ssä määrätään ympäristövahinko korvattavaksi silloinkin kuin vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta, ei em. säännöksistä seuraa, että ympäristövahinko olisi korvattava silloin kuin se on aiheutunut ennalta-arvaamattomasta seikasta.

5.3 Ennalta-arvattavuus tässä tapauksessa

Tässä tapauksessa Jormasjärven – Pieni-Jormasen sekä Laakajärven rakennettujen rantakiinteistöjen omistajat ovat pidättäytyneet kiinteistöjensä mahdollistamasta vesistösidonnaisesta virkistyskäytöstä joko terveysviranomaisten suosituksiin perusten tai kokonaan omalla päätöksellään. Terrafame on määrätty korvaamaan virkistyskäytön häiriintymisestä aiheutunut vahinko.

Samalla alueella kaupallista kalastusta harjoittaneet henkilöt ovat osittain mainehaittaan perustuen joko lakanneet kalastamasta tai kohdanneet menekkivaikeuksia saaliinsa osalta. Terrafame on määrätty korvaamaan myös näistä tekijöistä aiheutunut vahinko.

Ympäristövahingoista puhuttaessa vahingonkorvausoikeudellisesti ennalta arvattavia ovat vahingot niillä alueilla, joille vahinkoa aiheuttaneen luvamukaisen toiminnan haitalliset ympäristövaikutukset ulottuvat. Haitallisuudella tarkoitetaan tässä tosiasiallista haitallisuutta nimenomaan vesistösidonnaisen virkistyskäytön tai kaupallisen kalastuksen harjoittamiselle. Käytännössä kyse on sellaisista haitta-ainepitoisuuksista virkistyskäyttöön tai kaupalliseen kalastukseen käytetyllä alueella, että ne todellisuudessa vaikuttavat vesistön käyttömahdollisuuksiin. Haitallisuutta on arvioitava objektiivisesti ja todellisiin vesistön laadun tarkkailutuloksiin perusten.

Jormasjärven ja Laakajärven vesistöjen vedenlaadussa ei tarkkailutulosten perusteella ole esiintynyt sellaisia haitta-ainepitoisuuksia, että ne olisivat tosiasiaa vaikuttaneet vesistösidonnaisen virkistyskäytön tai kaupallisen kalastuksen edellytyksiin. Jormasjärven ja Laakajärven vesistöalueet, jotka AVI on katsonut vahinkoalueiksi C ja D, eivät todellisuudessa ole vahinkoalueita lainkaan.

On ollut ennalta-arvaamatonta antaa terveysviranomaisten käyttö-rajoituksille ja suosituksille korvausvastuun perustava merkitys alueilla, joihin ei selvästi ja tarkkailutuloksiin perustuen ole kohdistunut vahinkoa aiheuttavia vaikutuksia. Käyttörajaukset ja suositukset ovat olleet ennalta-arvaamattomia Laakajärven osalta.

Jos epävarmuutta veden laadun suhteen on esiintynyt, se ei ole perustanut korvattavaa vahinkoa alueilla, joilla ei todellisuudessa ole tapahtunut sellaisia vesistön laadun muutoksia, jotka rajoittaisivat virkistyskäyttöä ja kalastusta. Todellisen vahinkoalueen ulkopuolella kiinteistönomistaja toimii omalla riskillään sen suhteen käyttääkö vai jättääkö käyttämättä virkistyskäyttömahdollisuuden. Käyttämättä jättäminen ei tämänkaltaisissa olosuhteissa perusta oikeutta saada korvausta menetyksestä.

Kaupallisen kalastuksen mainehaitta on niin ikään toimintaa harjoittavan yrittäjäriskin piirissä silloin kuin mainehaittaa aiheutuu todellisen vahinkoalueen ulkopuolella. Mainehaitta todellisen vahinkoalueen ulkopuolella on ennalta-arvaamatonta eikä se siten perusta vahingonkorvausoikeutta kaupallisen kalastuksen menetyksistä siltä osin.

Vahingonkorvausoikeudellisen ennalta-arvattavuuden puuttuessa on korvausvaatimukset hylättävä siltä osin kuin ne koskevat Jormasjärven ja Laakajärven rakennetuille rantakiinteistöille määrättyjä korvauksia vesistösidonnaisen virkistyskäytön häiriintymisestä sekä korvauksia kaupallisen kalastuksen menetyksistä Jormasjärvellä ja Laakajärvellä tapahtuneet kalastuksen osalta.

Vielä on todettava, että luvanhaltija on toimittanut tarkkailutulokset välittömästi niiden valmistuttua viranomaisille ja keskeisille sidosryhmille, eikä julkistamisessa ole tapahtunut viivettä. Kuten aluehallintovirastokin on päätöksessään todennut, kaivoksella on jopa muihin toimijoihin verrattuna laaja tarkkailuohjelma, jonka lisäksi vesistöissä on tehty erittäin paljon tarkkailuohjelmaan kuulumattomia lisätutkimuksia aina, kun valvontaviranomaisena toimiva Kainuun ELY-keskus on niitä edellyttänyt. Terrafame on noudattanut myös raportoinnissa annettuja määräyksiä ja raportoinut tiedot viranomaisille sekä muille tahoille valvontaviranomaisen edellyttämällä tavalla.

Käytännössä tarkkailutulosten raportointi on tapahtunut siten, että tarkkailun toteutuksesta vastaava konsultti on lähettänyt tarkkailutulokset sähköpostitse heti niiden valmistuttua valvontaviranomaisen edellyttämällä jakelulistalla. Jakeluun ovat kuuluneet Kainuun ja Pohjois-Savon ELY:n lisäksi Kainuun SOTE, Ylä-Savon SOTE sekä Kajaanin kaupunki ja Sotkamon sekä Sonkajärven kunnat. Lisäksi jakeluun ovat kuuluneet mm. vesialueen omistajat sekä paikallinen luonnonsuojelupiiri. Tuloksista on koostettu vuosiyhteenvedot, jotka on julkaistu sekä Talvivaaran aikana että myöhemmin Terrafamen aikana yhtiöiden internetsivuilla. Lisäksi internetsivuilla on esitetty ajankohtaiskatsauksia tarkkailutuloksista ja vesistöjen tilasta. Yhtiö samoin kuin Kainuun ELY-keskus, Kainuun SOTE ja alueen kunnat ovat myös vastanneet kansalaisten kyselyihin vesistöjen tilasta ja jakaneet siten ajankohtaista

tietoa. Lisäksi Kainuun ELY-keskus on julkaissut omia vesistötiedotteitaan. Näin ollen ympäristötarkkailun tulokset on raportoitu vähintäänkin vaatimusten mukaisesti ja osin jopa vaatimukset ylittävällä tavalla.

6 Jormasjärvellä ja Laakajärvellä ei ole perusteita poiketa sietämisvelvoitteesta

6.1 Valituksenalaisen päätöksen valituksen kannalta relevantti sisältö ja perustelut

Valituksenalaisessa päätöksessä viitataan ympäristövahinkojen korvaamisesta annetun lain 4 §:ään, jonka mukaan ympäristövahinko korvataan vain, jollei häiriön sietämistä ole pidettävä kohtuullisena, ottaen muun ohella huomioon paikalliset olosuhteet ja häiriön syntymiseen johtanut tilanne kokonaisuudessaan sekä pilaantumisen (häiriön) yleisyys vastaavissa olosuhteissa muutoin.

Päätöksen mukaan häiriön sietämistä ei voida pitää kohtuullisena, kun otetaan huomioon ennen kaivostoiminnan aloittamista vallinnut vahinkoalueen erinomainen soveltuvuus virkistyskäyttöön, toiminnan alusta asti jatkuneet ensimmäisen ympäristöluvan vastaiset päästöt ja niistä aiheutunut pilaantuminen sekä uusien jätevesien johtamislupien taustalla olleet ensimmäisen ympäristöluvan mukaisen kaivostoiminnan harjoittamiseen ja jätevesien käsittelyyn ja varastointiin liittyvät poikkeukselliset ja ympäristöriskejä merkittävästi lisänneet ongelmat. Tilanne kokonaisuudessaan on johtanut lisäpäästöjen sallimiseen ennestään huonossa tilassa oleviin vesistöihin, mitä ei ole pidettävä yleisenä. Näin ollen korvattavaksi on määrätty vähäisestikin esinevahingosta johtuvat vahingot.

6.2 Terrafamen valitus

Terrafame viittaa ympäristövahinkolain 4 §:ään ja vaatii, ettei Jormasjärvellä ja Laakajärvellä aiheutunutta vähäistä ympäristövahinkoa tule korvata myöskään sietämisvelvollisuuden nojalla.

Tältä osin yhtiö toteaa, että sietämisvelvollisuus koskee vähäisiä esinevahinkoja, puhtaita varallisuusvahinkoja sekä aineettomia, ei-taloudellisia vahinkoja silloin, kun vahinko ei ole aiheutunut tahallisesti tai rikoksella. Ympäristövahinkolain valmisteluaineiston perusteella ympäristölupien sisältö sekä ympäristönsuojelulainsäädännön pilaamiskiellot on otettava huomioon sietämisvelvollisuutta koskevassa kohtuullisuusharkinnassa. Tämä tarkoittaa, että häiriön kohtuuttomuutta arvioitaessa voidaan tukeutua ympäristölainsäädännössä omaksuttuihin periaatteisiin ja käsitteisiin.

Terrafame katsoo, että AVI:n päätöksessä mainitut perusteet poiketa sietämisvelvoitteesta eivät liity nyt kyseessä olevaan korvausasiaan. Nyt kyseessä olevan korvausasian kohteena ovat pääasiassa vuoden 2013 juoksutusluvan, vuoden 2014 ympäristöluvan ja Nuasjärven purkuputkiluvan mukaisesti ns. vanhoille reiteille johdetut jätevedet. Terrafame huomauttaa, että ympäristöluvanvaraisesta teollisesta toiminnasta aiheutuu aina jonkinasteisia vaikutuksia lähiympäristössä, sillä jos näin ei olisi, toiminta ei alkujaankaan vaatisi ympäristölupaa. Edelleen tästä johtuen on selvää, ettei teollisen toiminnan päästöjen purkuvesistönä toimiva vesistö kaikilta ominaisuuksiltaan vastaa luonnontilaista vesistöä. Ympäristöluvan tehtävänä onkin sovittaa teollisen toiminnan ympäristövaikutukset luonnon kannalta hyväksyttävälle tasolle. Vastaavasti samaa logiikkaa noudattaen kaikkia teollisen toiminnan aiheuttamia ympäristövaikutuksia ei myöskään korvata haitankärsijöille, vaan ympäristövahingot korvataan ympäristövahinkolain 4 §:n nojalla ainoastaan, jos häiriön sietämistä ei ole pidettävä kohtuullisena.

Terrafame korostaa vielä, että nyt kyseessä olevassa asiassa on kyse vuoden 2013 juoksutusluvan, vuoden 2014 ympäristöluvan sekä Nuasjärven purkuputkiluvan nojalla sallittujen vuoden 2015 Kalliojoen juoksutusten johdosta maksettavista korvauksista. Terrafame katsoo, ettei näiden jätevesipäästöjen osalta ole perusteita poiketa sietämisvelvollisuudesta, sillä kyseessä ovat pääasiallisesti ympäristölupien sallimat päästöt, joiden vaikutuksia tässä yhteydessä myös käsiteltävänä ovat vuosien 2015 ja 2016 lisäjuoksutusten aiheuttamat suhteessa vähäiset poikkeamat eivät ole lisänneet. Edelleen yhtiön näkemyksen mukaan sietämisvelvollisuudesta poikkeamista ei voida varsinkaan Jormasjärvellä ja Laakajärvellä perustaa nyt kyseessä olevaa korvausjaksoa aiempiin, kaivoksen ensimmäisen ympäristöluvan aikana ja siten kaivostoiminnassa nyt kyseessä olevaa korvausajanjaksoa aiemmin johdettuihin jätevesipäästöihin, joihin liittyvä korvausasia käsitellään nyt kyseessä olevasta menettelystä erillään.

Edellä kuvatusti nyt käsiteltävän asian piiriin kuuluvista jätevesistä ei ole aiheutunut merkittäviä haitallisia vaikutuksia Jormasjärvellä tai Laakajärvessä, eikä jätevesien johtamisessa ole toimittu moitittavasti, vaan toiminnassa on pääosin (edellä mainittuja rajattuja poikkeustilanteita lukuun ottamatta) noudatettu voimassaolevia ympäristölupia. Nyt käsiteltävistä päästöistä ei tosiasiassa ole aiheutunut mitään häiriötä Jormasjärven ja Laakajärven virkistyskäytölle eikä mitään merkityksellisiä vaikutuksia myöskään kalaston osalta. Jormasjärven ja Laakajärven osalta myös aiempien päästöjen vaikutukset ovat jääneet huomattavasti kaivoksen lähijärviä vähäisemmiksi, joten tälläkään perusteella ei niiden osalta sietämisvelvollisuutta voida aluehallintoviraston esittämän mukaisesti rajata pois. Näin ollen sietämisvelvollisuus pätee nyt

käsiteltävänä olevien päästöjen osalta, joten ympäristölupien mukaisesti aiheutettuja vähäisiä esinevahinkoja ei tule korvata Jormasjärven ja Laakajärven osalta ja näiden vesistöjen alueilta määrätty korvaukset tulee kumota.

7 Jätevesipäästöistä ei ole aiheutunut Jormasjärvellä tai Laakajärvellä korvattavaa virkistyskäyttöhaittaa

7.1 Valituksenalaisen päätöksen valituksen kannalta relevantti sisältö ja perustelut

Jormasjärvi

Voimassa olevassa vesienhoitosuunnitelmassa Jormasjärven ekologinen tila on arvioitu hyväksi, mutta fysikaalis-kemiallista tilaa voidaan pitää enintään tyydyttävänä. Vuonna 2019 valmistuneen laajaan aineistoon perustuvan luokituksen mukaan Jormasjärven ekologinen tila on edelleen arvioitu hyväksi. Vuonna 2019 valmistuneen ekologisen luokituksen mukaan Jormasjoen laajaan aineistoon perustuva tilaluokitus on hyvä, kuten myös Pieni-Jormasen vedenlaatuluokituksen perusteella tehty tilaluokitus.

Korvaus ajalta 31.5.2013–31.5.2014

Aluehallintovirasto on määrännyt korvauksia maksettavaksi kaikille Jormasjärven, Pieni-Jormasen ja niiden välisen alueen rakentamalla tai muutoin erityiseen käyttöön otetuille rantakiinteistöille ajalta 31.5.2013–31.5.2014. Korvaus perustuu päästöistä ja niiden vaikutuksista sekä ympäristön tilasta tuolloin yleisesti saatavilla olleen luotettavan tiedon puuttumiseen. Omaehtoista kiinteistön vesistösidonnaisen virkistyskäytön rajoittamista voidaan pitää perusteltuna veden laadusta ja sen käyttökelpoisuudesta vallinneen epätietoisuuden ja suuren epävarmuuden perusteella 31.5.2014 saakka. Kainuun ja Pohjois-Savon ELY-keskukset ovat 15.5.2014 tiedottaneet alueen vesien käyttökelpoisuudesta kertovasta THL:n asiantuntija-arviosta, jonka mukaan Jormasjärven ja sen alapuolisia vesiä voidaan käyttää normaalisti uima-, peseytymis- ja löylyvetenä. Näin ollen tieto vesien käyttökelpoisuudesta on ollut asianosaisten saatavilla viimeistään 1.6.2014. Korvausta on määrätty 500 euroa kiinteistöä kohden.

Korvaus ajalta 1.6.2014–31.12.2016

Aluehallintovirasto on arvioinut päästötietojen ja tarkkailutulosten perusteella, että luvan mukaisen toiminnan jätevesikuormitus on vaikuttanut selvästi haitallisesti vesistösidonnaiseen virkistyskäyttöön Jormasjärven Talvilahdelle saakka. Etäämmällä Oulujoen vesistössä kokonaisuudessaan pitoisuuksien perusteella arvioitu rantakiinteistöille

aiheutunut haitta on vähäisempi. Jormasjärven syvänteisiin on kuitenkin luvan mukaisten päästöjen ja asiassa tutkittavana olevien luvasta poikkeavien päästöjen johtamisen seurauksena vuosina 2013–2016 ja myöhemminkin kertynyt suolapitoisempaa vettä, minkä seurauksena muun muassa kalat ovat väistyneet uusille alueille, mikä on heikentänyt kiinteistöjen virkistyskäyttömuotoihin kuuluvaa kalastusta. Kaivoksen ympäristöluvista määrätyillä kalatalousmaksuilla ei ole voitu täysin hyvittää näitä haittoja muun muassa kompensatiotoimenpiteiden viiveiden vuoksi; esimerkiksi vuoden 2014 aikana ei vielä tehty kompensatiotoimenpiteitä. Jormasjärven osalta istutuksia on tehty kuhan ja siian poikasilla, joilla ei ole välittömästi voitu vähentää kalastukselle aiheutuvaa haittaa. Pyyntikokoisen kalan istutukset ovat kohdistuneet Jormasjokeen, millä ei myöskään ole ollut vaikutusta Jormasjärven rantakiinteistöjen kalastusmahdollisuuksiin tai -halukkuuteen. Näin ollen vedenlaadun muutokset ovat aiheuttaneet vahinkoa myös Talvilahtea etäämmällä Jormasjärvellä vaikeuttamalla rantatilojen hyödyntämistä kalastukseen ja välillisesti myös veneilyhalukkuuteen. Korvauksia määrätään maksettavaksi, vaikka pitoisuudet eivät ole järven pintavesissä nousseet nyt käsiteltävänä olevien päästöjen seurauksena selvästi haitalliselle tasolle, koska sietämisvelvollisuutta ei sovelleta. Vahinkoalue rajoittuu Pieni-Jormasen luusuaan Jormasentien sillan ylävirran puolelle. Mustinlahden alueelle ei määrätä maksettavaksi korvauksia kuormituksen perusteella.

1.6.2014 alkaen määrätyt korvaukset perustuvat johdettujen jätevesien aiheuttamiin vesistöjen pilaantumisvahinkoihin. Määrittämisessä ei ole otettu huomioon kaivoksen jätevesien johtamisen imagollista haittaa, jonka vaikutus virkistyskäyttöön ilmeisesti on ollut suurempi kuin tarkkailussa havaittujen vedenlaatutietojen perusteella olisi aiheellista.

Laakajärvi

Laakajärven ekologinen tila on voimassa olevassa vesienhoitosuunnitelmassa arvioitu hyväksi. Järven tilaluokitus on pysynyt ennallaan vuonna 2019 valmistuneessa laajaan aineistoon perustuvassa ekologisessa luokituksessa.

Korvaus ajalta 31.5.2013–31.5.2014

Aluehallintovirasto on määrännyt korvauksia maksettavaksi kaikille Laakajärven rakentamalla tai muutoin erityiseen käyttöön otetuille rantakiinteistöille ajalta 31.5.2013–31.5.2014. Korvaus on perustunut Jormasjärveä vastaavasti päästöistä ja niiden vaikutuksista sekä ympäristön tilasta tuolloin yleisesti saatavilla olleen luotettavan tiedon puuttumiseen. Korvausta on määrätty 500 euroa kiinteistöä kohden.

Korvaus ajalta 1.6.2014–31.12.2016

Aluehallintovirasto arvioi päästötietojen ja tarkkailutulosten perusteella, ettei nyt käsiteltävänä olevan luvan mukaisen ja luvasta poikkeavan toiminnan jätevesikuormitus ole vaikuttanut selvästi haitallisella tavalla vesistösidonnaiseen virkistyskäyttöön Laakajärvellä. Laakajärven syvänteisiin on kuitenkin kertynyt suolapitoisempaa vettä luvan mukaisten päästöjen ja tässä asiassa tutkittavana olevien luvasta poikkeavien päästöjen johtamisen seurauksena vuosina 2013–2016 ja myöhemminkin, minkä seurauksena muun muassa kalat ovat väistyneet uusille alueille heikentäen kiinteistöjen virkistyskäyttömuotoihin kuuluvaa kalastusta. Kaivoksen ympäristöluvissa määrätyillä kalatalousmaksuilla ei ole voitu täysin hyvittää näitä haittoja muun muassa kompensatiotoimenpiteiden viiveiden vuoksi; esimerkiksi vuoden 2014 aikana ei vielä tehty kompensatiotoimenpiteitä. Laakajärveen on istutettu pyyntikokoista kirjolohta, jolla on vuodesta 2015 lähtien osin kompensoitu päästöistä rantakiinteistöjen virkistyskäyttökelpoisuudelle kalojen siirtymisestä ja kalastuksen vaikeutumisesta aiheutuvaa haittaa. Kalatalousmaksuja on käytetty myös Laakajoen kunnostukseen ja kalatien suunnittelu- ja rakentamiskuluihin. Näiden toimien vaikutukset näkyvät viiveellä ja kohdistuvat osin Laakajärven alapuolisen vesistön kalatalouteen. Korvauksia määrätään maksettavaksi, vaikka pitoisuudet eivät ole järven pintavesissä nousseet nyt käsiteltävänä olevien päästöjen seurauksena selvästi haitalliselle tasolle, koska sietämisvelvollisuutta ei sovelleta. Vahinkoalue rajoittuu Metsoniemen tasalle, sillä tätä etäämmällä Kuivaniemenselällä Laakajärvessä nyt käsiteltävänä olevien luvan mukaisten päästöjen ja ylimääräisten juoksutusten vaikutukset ovat niin vähäiset, ettei niistä ole aiheutunut vahinkoa alueen rantakiinteistöjen vesistösidonnaiselle virkistyskäytölle.

1.6.2014 alkaen korvausten määrittämisessä ei ole otettu huomioon kaivoksen jätevesien johtamisen imagollista haittaa, jonka vaikutus virkistyskäyttöön ilmeisesti on ollut suurempi kuin tarkkailussa havaittujen vedenlaatutietojen perusteella olisi aiheellista.

7.2 Terrafamen valitus

Terrafame viittaa edellä nyt kyseessä olevan korvausasian piiriin kuuluvista jätevesistä Jormasjärvellä ja Laakajärvellä aiheutuvaan tosiasialliseen vaikutukseen ja katsoo, ettei jätevesistä ole aiheutunut kyseisissä vesistöissä haittaa virkistyskäytölle. Tältä osin yhtiö toteaa, että virkistyskäyttöhaittana korvattavaksi tulevat uimiselle, veden käyttökelpoisuudelle sauna-, pesu- ja talouskäytössä, veneilylle, virkistyskalastukselle ja yleiselle rannan käytölle päästöistä aiheutuneet/aiheutuvat haitat ja vahingot. Yhtiö katsoo, että

valituksenalaisessa päätöksessä on määrätty korvattavaksi Jormasjärven ja Laakajärven osalta myös muita kuin tämän korvausasian piiriin kuuluvista jätevesistä tosiasiallisesti aiheutuvia haitallisia vaikutuksia ja niistä aiheutuvaa vahinkoa. Lisäksi yhtiö viittaa edellä sietämisvelvollisuudesta lausumaansa ja katsoo, ettei vähäistä esinevahinkoa tule korvata Jormasjärven ja Laakajärven osalta.

Korvaus ajalta 31.5.2013–31.5.2014

Jormasjärven ja Laakajärven rakennetuille tai muutoin erityiseen käyttöön otetuille kiinteistöille on määrätty virkistyskäyttöhaittakorvauksia ajalta 31.5.2013–31.5.2014 sillä perusteella, että kyseisenä ajanjaksona ei ole ollut saatavilla luotettavaa tietoa kaivoksen jätevesien vaikutuksista vesistöissä. Yhtiö viittaa edellä kohdassa 5.3 lausumaansa ja katsoo, ettei tämä pidä paikkaansa, sillä yhtiö on jo vuonna 2013 suorittanut kattavia vaikutustarkkailuita, joiden tiedot on viipymättä toimitettu viranomaisille sekä kaikille muille Kainuun ELY-keskuksen edellyttämille tahoille. Ottaen huomioon aluehallintoviraston päätöksessäänkin toteama vesien luontainen viipymä vesistöissä (31.5.2013 jälkeisten päästöjen vaikutukset näkyvät Jormasjärvessä noin 2 vuoden viiveellä ja Laakajärvessäkin vähintään 1 – 1,5 vuoden viiveellä) kiinteistöjen omistajien jonkinasteinen haluttomuus käyttää vesistöjä virkistyskäyttötarkoituksessa ei myöskään ole perustunut kaivoksen ympäristölupien mukaisesti johdettuihin päästöihin. Aluehallintoviraston perusteluissakin on todettu, että em. korvausjaksolla vedenlaatumuutokset ovat pääosin seurausta muista kuin nyt käsiteltävänä olevista päästöistä, sillä ympäristöluvan mukaisten päästöjen vaikutukset eivät ole vielä tuolloin olleet selvästi havaittavissa ainakaan koko vahinkoalueella.

Ainoastaan jätevesipäästöistä aiheutuneet tosiasialliset ympäristövaikutukset voivat perustaa yhtiön korvausvastuun, eikä kaivoksen luvallisesti johtamalla jätevesipäästöillä ja mahdollisesta kaivoksen mainehaitasta johtuvalla vaikutuksella vesistöjen käyttöön ole syy-yhteyttä. Kohdassa 5.3 mainittuun viitaten ei korvausvelvollisuutta voida perustaa myöskään täysin yhtiön kontrollin ulkopuolella oleviin viranomaissuosituksiin, jotka ensinnäkin ovat selkeästi perustuneet nyt käsiteltävänä olevia aikaisempiin päästöihin ja joiden osalta Ylä-Savon SOTE:n Laakajärveä koskien antaman suosituksen loogisuus ja kesto on nyt käsiteltävässä tapauksessa jopa kyseenalainen, kuten aluehallintovirastokin on päätöksessään todennut.

Korvaus ajalta 1.6.2014–31.12.2016

Jälkimmäisellä korvausjaksolla virkistyskäyttöhaitan perusteella on määrätty korvauksia Jormasjärven ja Laakajärven alueella johtuen siitä,

että veden suolapitoisuuden nousun on katsottu karkottaneen kaloja, mikä on puolestaan heikentänyt virkistyskäyttömuotoihin kuuluvaa kalastusta sekä välillisesti veneilyä. Päätöksen mukaan kalataloustoimenpiteillä ei ole voitu kokonaan hyvittää haittaa mm. kompensatiotoimenpiteiden viiveestä johtuen. Koska sietämisvelvollisuutta ei asiassa sovelleta, korvauksia on määrätty, vaikka haitta-ainepitoisuudet pintavesissä eivät ole nousseet selvästi haitalliselle tasolle.

Terrafame katsoo, ettei kaivoksen luvnmukaisista päästöistä aiheudu aluehallintoviraston päätöksessä kuvattuja haittavaikutuksia. Vesistöissä mitatuilla haitta-ainepitoisuuksilla ja veden suolapitoisuudella ja kerrostuneisuudella ei ole yhtiön näkemyksen mukaan tosiasiallista vaikutusta vesistön virkistyskäyttöön eli uimiseen, saunomiseen, kotitarvekalastukseen eikä varsinkaan veneilyyn. Lisäksi aluehallintovirasto on itsekin todennut päätöksen perusteluissa Laakajärven osalta, *ettei nyt käsiteltävänä olevan luvan mukaisen ja luvasta poikkeavan toiminnan jätevesikuormitus ole vaikuttanut selvästi haitallisella tavalla vesistösidonnaiseen virkistyskäyttöön Laakajärvellä.*

Kohdassa 4.2.4.2 esitettyyn viitaten Terrafamen katsoo, että kaivoksen lähivesistöissä viime vuosina suoritetun kalataloustarkkailun perusteella ei voida todeta, että kalat olisivat karkottuneet Jormasjärvellä tai Laakajärvellä, eikä väitteen tueksi ole esitetty haitankärsijöiltä kuulopuheita lukuun ottamatta näyttöä. Terrafamen suorittaman kalataloustarkkailun perusteella Jormasjärvellä ja Kolmisopella kirjanpitokalastajien harjoittama kalastus ja saaliit olivat pääosin samankaltaisia kuin aiempina tarkkailuvuosina. Jormasjärvellä verkkokohtaiset yksikkösaaliit ovat vaihdelleet vuosittain ilman tietynsuuntaista kehitystä, eikä niissä ole havaittavissa kaivostoiminnan vaikutuksia. Viime vuosina tarkkailussa Jormasjärven ja Laakajärven yksikkösaaliissa ei ole havaittu muutoksia, joiden voitaisiin yksiselitteisesti katsoa johtuvan kaivoksen kuormituksesta tai siinä tapahtuneista muutoksista.³ Kotitarvekalastus suuntautuu pyyntivälineidensä puolesta ennen muuta korkeintaan 10 metrin syvyisiin pintavesiin, joissa ei ole todettu kalastukseen edes potentiaalisesti vaikuttavia haitallisia muutoksia.

³ Ramboll Finland Oy: Terrafamen kaivoksen kalataloudellinen tarkkailu vuonna 2018.

8 Jätevesipäästöistä ei ole aiheutunut Jormasjärvellä ja Laakajärvellä korvattavaa kalastuksen tuoton menetystä

8.1 Valituksenalaisen päätöksen valituksen kannalta relevantti sisältö ja perustelut

Jormasjärvi

Korvaus ajalta 31.5.2013–31.5.2014

Aluehallintovirasto on määrännyt korvauksia Jormasjärven vesialueen kalastuksen tuoton menetyksestä 31.5.2013 ja 31.5.2014 väliseltä ajalta, koska veden laadusta ja sen käyttökelpoisuudesta on vallinnut tuolloin epätietoisuutta ja suurta epävarmuutta, mikä on vähentänyt merkittävästi kalastushalukkuutta ja laskenut kalastuslupatuloja. Korvattava vahinko koskee koko Jormasjärven vesialuetta rajoittuen Pieni-Jormasen luusuaan Jormasentien sillan ylävirran puolelle. Perustelujen mukaan em. korvausjaksolla vedenlaatumuutokset ovat pääosin seurausta muista kuin nyt käsiteltävänä olevista päästöistä, sillä ympäristöluvan mukaisten päästöjen vaikutukset eivät ole vielä tuolloin olleet selvästi havaittavissa ainakaan koko vahinkoalueella.

Korvaus ajalta 1.6.2014–31.12.2016

Voimassa olevassa vesienhoitosuunnitelmassa Jormasjärven ekologinen tila on arvioitu hyväksi, mutta fysikaalis-kemiallista tilaa voidaan pitää enintään tyydyttävänä. Vuonna 2019 tehdyn uuden ekologisen luokitteluarvion mukaan Jormasjärven, Jormasjoen ja Pieni-Jormasen ekologinen tila on hyvä. Jätevesien johtamisen seurauksena pohjaeläin- tai kasviplanktonyhteisöissä on todettu muutoksia, mikä on todennäköisesti vaikuttanut kielteisellä tavalla kalojen ravintotilanteeseen ja ainakin jossain määrin myös kalastoon. Jätevesien karkotusvaikutuksen seurauksena kaloja ei ole myöskään saatu saaliiksi perinteisiltä kalastuspaikoilta, mikä todennäköisesti on heikentänyt kalastuksen tuottoa. Ympäristölupien mukainen jätevesien johtaminen on ollut osaltaan vaikuttamassa näihin kielteisiin muutoksiin.

Oulujoen vesistön osalta vuoden 2013 juoksutusluvassa ja vuoden 2014 ympäristöluvassa on määrätty maksettavaksi 10 000 euron suuruinen vuotuinen kalatalousmaksu vuosina 2013 ja 2014 sekä 5 000 euron suuruinen vuotuinen kalatalousmaksu vuosina 2015–2017. Kalatalousmaksu on määrätty ehkäisemään jätevesien johtamisesta kalastolle ja kalastukselle aiheutuvia haittoja hankkeen vaikutusalueella ottaen muun ohella huomioon sen, että haitat ulottuvat sekä kaupallisen ja kotitarvekalastuksen että myös virkistyskalastuksen kannalta tärkeille vesialueille. Maksuja on käytetty kuhan ja siian poikasten istuttamiseen Jormasjärveen sekä harjuksen poikasten ja pyyntikokoisten kirjolohen ja

taimenen istuttamiseen Jormasjokeen vuosina 2014–2017 niin, että istutuslajeissa on ollut vaihtelua vuosien välillä. Aluehallintovirasto katsoo kalatalousmaksulla tehtyjen toimenpiteiden kattavan osan (25 %) jätevesien johtamisesta Jormasjärvellä aiheutuneesta vahingosta. Kompensaatio tapahtuu kuitenkin ainakin osittain viiveellä eikä kompensatiotoimenpiteiden tuloksellisuus ole yksiselitteisesti ja vaivatta selvitettävissä. Korvauksia määrättäessä ei ole otettu huomioon Nuasjärven purkuputkiluvassa määrättyjä, pääosin Nuasjärven ja Rehjan vesialueille kohdennettuja kalatalousmaksuja.

Sietämisvelvollisuuden puuttuessa aluehallintovirasto on määrännyt korvausta kalastuksen tuotolle arvioitavissa olevasta vähäisemmästäkin vahingosta. Tässä korvausasiassa käsiteltävinä olevien päästöjen osuudeksi kokonaisvahingosta arvioidaan korvausjaksolla keskimäärin 50 %. Kalatalousmaksujen vaikutus on otettu huomioon niin, että korvausta on pienennetty 25 % 1.6.2014 alkaen.

Laakajärvi

Korvaus ajalta 31.5.2013–31.5.2014

Aluehallintovirasto määrää korvauksia Laakajärven vesialueen kalastuksen tuoton menetyksestä 31.5.2013 ja 31.5.2014 väliseltä ajalta, koska veden laadusta ja sen käyttökelpoisuudesta on vallinnut tuolloin epätietoisuutta ja suurta epävarmuutta, mikä on todennäköisesti vähentänyt kalastushalukkuutta ja laskenut kalastuslupatuloja. Korvattava vahinko koskee koko Laakajärven vesialuetta. Tällä korvausjaksolla vedenlaatumuutokset ovat pääosin seurausta muista kuin nyt käsiteltävänä olevista päästöistä, sillä ympäristöluvan mukaisten päästöjen vaikutukset eivät ole vielä tuolloin olleet selvästi havaittavissa ainakaan koko vahinkoalueella.

Korvaus ajalta 1.6.2014–31.12.2016

Laakajärven ekologinen tila on voimassa olevassa vesienhoitosuunnitelmassa arvioitu hyväksi. Järven tilaluokitus on pysynyt ennallaan vuonna 2019 valmistuneessa laajaan aineistoon perustuvassa ekologisessa luokituksessa. Vastaavasti kuin Jormasjärven osalta korvauksia on perusteltu jätevesien johtamisen seurauksena pohjaeläin- tai kasviplanktonyhteisöissä todetuilla muutoksilla ja tästä todennäköisesti johtuneella kielteisellä vaikutuksella kalojen ravintotilanteeseen ja ainakin jossain määrin myös kalastoon.

Vuoksen vesistön osalta vuoden 2013 juoksutusluvassa ja vuoden 2014 ympäristöluvassa on määrätty maksettavaksi yhteensä 20 000 euron suuruinen vuotuinen kalatalousmaksu vuosina 2013 ja 2014 ja yhteensä

10 000 euron suuruinen vuotuinen kalatalousmaksu vuosina 2015–2017. Kalatalousmaksu on määrätty ehkäisemään jätevesien johtamisesta kalastolle ja kalastukselle aiheutuvia haittoja hankkeen vaikutusalueella ottaen muun ohella huomioon sen, että haitat ulottuvat sekä kaupallisen ja kotitarvekalastuksen että myös virkistyskalastuksen kannalta tärkeille vesialueille. Maksuja on käytetty vuosina 2015–2017 kirjolohien istutuksiin 14 991 euroa ja Laakajoen kunnostukseen ja kalannousuväylän suunnitteluun 11 500 euroa. Kalatalousmaksusta tullaan käyttämään 8 509 euroa kalannousuväylän rakentamiseen. Käyttösuunnitelmaa ei ole ollut laadittuna 35 000 euron maksuosuudesta vuonna 2017. Aluehallintovirasto katsoo kalatalousmaksulla tehtyjen toimenpiteiden kattavan osan jätevesien johtamisesta Laakajärvellä aiheutuneesta vahingosta. Kompensaatio tapahtuu kuitenkin viiveellä eikä kompensatiotoimenpiteiden tuloksellisuus ole yksiselitteisesti ja vaivatta selvitettävissä. Laakajärven alueella kokonaisvahinkoasteeksi arvioidaan kuormituksesta ja veden laadusta saatavilla olevan tiedon perusteella 30 %. Tässä korvausasiassa käsiteltävänä olevien päästöjen osuudeksi kokonaisvahingosta arvioidaan Laakajärven alueella 20 %, koska nyt käsiteltävänä olevat päästöt olivat Vuoksen purkusunnalle selvästi pienemmät kuin Oulujoen vesistön latvavesiin. Kalatalousmaksujen vaikutus on otettu huomioon niin, että korvausta on pienennetty 25 % 1.6.2014 alkaen.

Laakajärvellä vahinkoalue ulottuu Metsoniemen tasolle, jota etäämpänä Laakajärvessä tai Laakajärven alapuolisissa vesissä ei aiheudu korvattavaa vahinkoa tässä korvausasiassa käsiteltävänä olevien päästöjen seurauksena.

8.2 Terrafamen valitus

8.2.1 Jätevesipäästöillä ei ole ollut korvattavaa haitallista vaikutusta vesistöjen kalakantoihin

Terrafame katsoo, ettei nyt kyseessä olevan korvausasian piiriin kuuluvista jätevesistä ole aiheutunut Jormasjärvessä tai Laakajärvellä vesialueille kalastuksen tuoton ja kalaston määrällisen ja laadullisen heikkenemisen johdosta korvattavaa vahinkoa. Yhtiö korostaa, että suoritettaviksi tulevien korvausten tulee perustua jätevesipäästöistä aiheutuviin *tosiasiallisiin* vesistöissä ilmeneviin haittoihin, eikä jätevesien vaikutuksia koskevan tiedon puuttumisesta johtuvaan yleiseen epävarmuuteen tai mainehaittaan, kuten valituksenalaisessa päätöksessä maksettavaksi määrättyjä korvauksia on perusteltu. Tältä osin Terrafame viittaa edellä kohdassa 4.2 ja kohdassa 5.2 lausumaansa ja toteaa, ettei kaivoksen jätevesipäästöistä aiheudu Jormasjärvellä tai Laakajärvellä vesialueisiin kohdistuvaa korvattavaa vahinkoa.

Korvaus ajalta 31.5.2013-31.5.2014

Aluehallintovirasto on perustellut määräämiään korvauksia molempien vesistöjen osalta epätietoisuudella jätevesipäästöjen vaikutuksista vesistöstä ja siitä johtuneesta kalastushalukkuuden vähenemistä. Ensinnäkin kuten yhtiö on edellä kohdassa 5.3 tuonut esiin, kaivoksen jätevesipäästöjä ja niiden vaikutuksia purkuvesistöissä, ml. Jormasjärvi ja Laakajärvi, on jo vuonna 2013 tarkkailtu kattavasti ja tarkkailutiedot on raportoitu tarkkailun tulokset viiveettä viranomaisille ja muille valvontaviranomaisen edellyttämille tahoille, joten mahdollista epätietoisuutta kaivoksen jätevesien vaikutuksista ei voida lukea Terrafamen korvausvastuun perustavaksi seikaksi.

Väitetyn kalastushalukkuuden laskemisen ja kalastuslupien myynnin alenemisen osalta Terrafame viittaa edellä kohdassa 5.2.1 lausumaansa ja toteaa, ettei korvauksia tule määrätä kaivoksen jätevesien aiheuttaman mainehaitan perusteella, vaan ainoastaan vesistöissä tosiasiallisesti kalastuksen tuoton ja kalaston määrällisen ja laadullisen heikkeneminen muodossa aiheutuneiden haittojen perusteella. Kalastuslupien myynnin väheneminen ei ole syy-yhteydessä kaivoksen luvanmukaisiin jätevesipäästöihin, vaan liittyy kaivoksen jätevesien aiheuttamaan mainehaittaan, jolla ei puolestaan ole syy-yhteyttä kaivoksen vesistössä ilmenneisiin vaikutuksiin. Mahdollinen kaivoksen lähialueen kalastushalukkuuden lasku ei sitä paitsi myöskään johdu tämän lupa-asian piiriin kuuluvista, pääosin yhtiön ympäristölupien mukaisesti johdetuista jätevesipäästöistä, eikä korvauksia tule näin ollen myöskään tämän johdosta määrätä aluehallintoviraston päätöksessä viitatus kalastushalukkuuden laskun perusteella.

Terrafame toteaa, että ajanjaksolla 31.5.2013-31.5.2014 ei ole osoitettu eikä aluehallintoviraston päätöksessä ole katsottu, että Jormasjärven tai Laakajärven kalaston määrässä, laadussa tai tuotossa olisi tapahtunut kaivoksen luvan mukaisista jätevesipäästöistä aiheutuvia tosiasiallisia haitallisia muutoksia. Tällaisia vahinkoja ei ole myöskään yhtiön suorittaman kalataloustarkkailun mukaan aiheutunut Jormasjärven tai Laakajärven ajalla 31.5.2013-31.5.2014, joten todellista, em. jätevesipäästöihin syy-yhteydessä olevaa perustetta korvausten määräämiseen tältä ajanjaksolta ei ole. Korvauksia vesialueiden omistajille Jormasjärven tai Laakajärven ei näin ollen tule määrätä ajanjaksolta 31.5.2013-31.5.2014.

Korvaus ajalta 1.6.2014-31.12.2016

Myös jälkimmäisen korvausjakson osalta Terrafame huomauttaa, ettei aluehallintoviraston päätöksessä ole osoitettu, että Jormasjärven tai Laakajärven kalaston määrässä, laadussa tai tuotossa olisi tapahtunut kaivoksen luvan mukaisista jätevesipäästöistä aiheutuvia muutoksia.

Yhtiö kiinnittää huomiota aluehallintoviraston valituksenalaisen päätöksen perusteluihin, joiden mukaan pohjaeläin- ja kasviplanktonissa todetut muutokset ovat ”todennäköisesti” vaikuttaneet kielteisellä tavalla kalojen ravintotilanteeseen ja ”ainakin jossain määrin myös” kalastoon sekä viitataan yleisluontoisesti kalojen karkottumiseen ja sen myötä kalastuksen tuoton ”todennäköiseen” heikentymiseen. Terrafame korostaa, että korvattavaksi voivat tulla vain *tosiasialliset* kalastuksen tuotolle ja kalaston määrälliselle ja laadulliselle heikkenemiselle aiheutuneet vahingot, eikä korvausvelvollisuutta voida perustaa mututuntumaan tai arvailuihin. Yhtiön näkemyksen mukaan aluehallintoviraston päätös onkin edellä mainitusti perustunut kuulopuheisiin, eikä esimerkiksi väitetystä kalojen karkottumisesta Jormasjärvestä tai Laakajärvestä ole esitetty näyttöä.

Sitä vastoin edellä kohdassa 4.2.4 esitetyn mukaisesti kaivoksen ympäristöympäristötarkkailun tulosten perusteella Jormasjärvi ja Laakajärvi luokittoivat sekä vuonna 2015 että viimeksi vuonna 2018 sekä pohjaeläinten että kasviplanktonin, sekä niiden osatekijöiden, osalta erinomaiseen tai hyvään tilaan. Tilaluokitus ei ole muuttunut aiemmasta. Näiden ekologisen luokittelun tulosten perusteella voidaan päätellä, että järvien pohjaeläimistön ja kasviplanktonin tila on pysynyt hyvällä tasolla myös pidemmällä aikavälillä, mikä puolestaan osoittaa, ettei järvien pohjaeläimistössä tai kasviplanktonissa ole lajijakauman mahdollisista muutoksista huolimatta tapahtunut sellaisia merkittäviä muutoksia, joilla olisi voinut olla vaikutusta kalastoon tai saalismääriin.

Vastaavasti Jormasjärven ja Laakajärven kaivoksen vuosien 2013-2018 kalataloustarkkailuraporttien perusteella kaivoksen lähivesistöjen kalastovaihtelut ovat olleet vuosittaisia ja jätevesistä riippumattomia, eikä merkkejä kalaston karkottumisesta Jormasjärvellä tai Laakajärvellä ole havaittu. Näin ollen perusteita vesistön omistajalle maksettavien korvausten määräämiseen ei ole Jormasjärvellä tai Laakajärvellä myöskään ajanjaksolla 1.6.2014-31.12.2016.

8.2.2 Joka tapauksessa kalatalousmaksulla tehtävät toimenpiteet kompensoivat haitan täysimääräisesti Jormasjärvellä ja Laakajärvellä

Vesialueen omistajalle maksettavien korvausten osalta vesialueen omistajan edunmenetykset tulevat korvattavaksi joko kalataloudellisen

tuoton menetyksinä tai ne kompensoidaan ympäristöluvassa määrättävillä kalatalousvelvoitteilla tai kalatalousmaksulla, jonka käyttö kohdennetaan kyseiselle vesialueelle jätevesien haittavaikutusten estämiseen.

Kalatalousmaksuilla pyritään estämään tai vähentämään haittoja, jotka ympäristöluvan mukaisen toiminnan jätevesistä aiheutuu sekä kalastolle että kalastukselle. Kalatalousmaksujen avulla tehtävien toimenpiteiden ansiosta kalastus voi ennakoituista haittavaikutuksista huolimatta useimmilla vesialueilla jatkua melko normaalisti ympäristömuutoksista huolimatta. Kalaston elvyttäminen ja ylläpito vähentävät niitä kalataloudellisia vahinkoja, jotka muutoin olisi kalavesikohtaisesti korvattava niiden omistajille ja kalastusoikeuden haltijoille edunmenetyksinä. Jos kalatalousvelvoite tai -korvaus on määrätty, ei kalastusoikeuden edunmenetystä tai kalataloudellisen tuoton vähentymistä määrätä korvattavaksi siltä osin kuin sen katsotaan korvautuvan kalatalousmaksulla. Tämä käytäntö on selkeä, koska muutoin vahingonkorvausoikeudellisen rikastumiskiellon johdosta samaa aluetta koskisivat päällekkäiset korvaukset, kun kalatalousmaksuista saatava hyöty joka tapauksessa koskee myös vesialueen omistajaa.

Terrafame katsookin, että siltä osin kuin nyt kyseessä olevan korvausasian piiriin kuuluvista jätevesistä on aiheutunut kalastolle vähäistä haittaa Jormasjärvessä ja Laakajärvessä, *tämä haitta on jo täysimääräisesti korvattu ympäristöluvissa määrättyillä kalatalousmaksuilla*. Aluehallintoviraston päätös on virheellinen siltä osin, kun kalatalousmaksulla toteutettujen toimenpiteiden on katsottu – prosenttiosuutta sen kummemmin perustelematta – kattavan Jormasjärvellä ja Laakajärvellä vain 25 % kalastolle aiheutuneesta haitasta 1.6.2014 alkaen.

Vuoden 2013 juoksutusluvassa ja vuoden 2014 ympäristöluvassa on kalatalousmaksua korotettu huomattavasti vuoden 2007 ympäristölupaan verrattuna. Vuoden 2013 juoksutusluvassa luvan saaja on velvoitettu maksamaan Kainuun ELY-keskukselle 20 000 euron suuruinen vuotuinen kalatalousmaksu vuosina 2013 ja 2014 ja 10 000 euron suuruinen vuotuinen kalatalousmaksu vuosina 2015–2017 jätevesien johtamisesta kalastolle ja kalastukselle sekä rapukannalle aiheutuvien vahinkojen ehkäisemiseksi Kainuun puolella. Tästä maksusta Oulujoen vesistöalueella on käytettävä 50 % ja Vuoksen vesistöalueella 50 %. Lisäksi luvan saaja on velvoitettu maksamaan Pohjois-Savon ELY-keskukselle 10 000 euron suuruinen vuotuinen kalatalousmaksu vuosina 2013 ja 2014 sekä 5 000 euron suuruinen vuotuinen kalatalousmaksu vuosina 2015–2017 jätevesien johtamisesta Vuoksen vesistöalueella Laakajärvessä ja sen alapuolisilla vesistöalueilla kalastolle ja kalastukselle sekä rapukannalle aiheutuvien vahinkojen ehkäisemiseksi.

Valituksenalaisessa aluehallintoviraston päätöksessä on myös virheellisesti jätetty ottamatta huomioon, että Nuasjärven purkuputkiluvan lupamääräyksen 22 nojalla Terrafame on velvoitettu suorittamaan kalatalousviranomaiselle 75 000 euron suuruinen kalatalousmaksu vuonna 2015, 60 000 euron suuruinen kalatalousmaksu vuosina 2016-2018 sekä 35 000 euron suuruinen vuotuinen kalatalousmaksu vuodesta 2019 lähtien. Kalatalousmaksu on määrätty ehkäisemään käsiteltyjen jätevesien johtamisesta Oulujoen vesistössä erityisesti Nuasjärven ja Rehjan alueella kalastolle ja kalastukselle aiheutuvia vahinkoja. Päätöksen perusteluissa todetaan kuitenkin nimenomaisesti myös, että kalatalousmaksun suuruutta määrättäessä on otettu huomioon se, että käsiteltyjä jätevesiä voidaan Nuasjärven purkuputkiluvan nojalla johtaa vuonna 2015 Kalliojoen ja Kolmisopien kautta Tuhkajokeen, Jormasjärveen ja Jormasjokeen enemmän kuin vuoden 2013 juoksutuslupa sallii. Lapin ELY-keskuksen korvausasiassa antaman 20.12.2019 päivätyn täydennyksen mukaan Nuasjärven purkuputken luvassa määrättyllä kalatalousmaksulla on istutettu siian ja kuhan poikasia myös Jormasjärveen. Näin ollen Nuasjärven purkuputkiluvan mukainen kalatalousmaksu on kattanut myös luvassa vuodelle 2015 Kalliojokeen sallituista luvan mukaisista jätevesipäästöistä aiheutuvan haitan kalastolle ja kalastukselle vesialueiden osalta, mikä tulee ottaa huomioon vesialueille aiheutunutta haittaa arvioidessa.

Ympäristölupien kalatalousmaksujen määrää asetettaessa lähtökohtana on ollut, että Jormasjärvestä ja Laakajärvestä kalataloudelle aiheutuva haitta kompensoidaan kalatalousmaksulla mahdollisimman täysimääräisesti. Maksun suuruudessa on vuoden 2013 juoksutusluvan perustelujen mukaan vielä nimenomaisesti huomioitu, että kaivoksen jätevesien haitat ulottuvat sekä kaupallisen ja kotitarvekalastuksen että myös virkistyskalastuksen kannalta tärkeille vesialueille, ja maksu onkin tästä johtuen teollisuuslaitoksille yleisesti määrättäviin kalatalousmaksuihin nähden korkea.

Aluehallintoviraston päätöksen perusteluissa esitetyt näkemykset siitä, että kalatalousmaksulla toteutettava kompensatio toteutettaisiin viiveellä, on kohdistunut vahinkoalueen ulkopuolelle tai että sen tuloksellisuus ei ole vaivatta selvitettävissä, eivät ole perusteita määrätä ikään kuin varmuuden varalta lisäkorvauksia kalastolle aiheutuneen haitan johdosta. Vesialueen omistajalle kalaston määrällisen ja laadullisen heikkenemisen johdosta maksettavien korvausten tulee perustua tosiasiallisesti aiheutuneeseen vahinkoon, eikä tätä vahinko tule vahingonkorvausoikeudellisen rikastumiskiellon nojalla kompensoida kahteen kertaan. Yhtiön on suorittanut vuosittaisen kalastovaikutukset kompensoivan kalatalousmaksun, jolla kompensoidaan toimenpiteistä vahinkojen ehkäisemiseksi tai vähentämiseksi aiheutuvia kuluja sillä

vesialueella, johon hankkeen vahingollinen vaikutus ulottuu. Aluehallintovirastokin on katsonut vahinkoalueen rajautuvan Oulujoen vesistössä Pieni-Jormaseen ja Vuoksen vesistössä Laakajärven Metsonniemen tasolle. Yhtiön teettämään vuosittaiseen kalataloustarkkailuun perustuvan näkemyksen mukaan kaivoksen jätevesien kalastoon kohdistuvat vaikutukset eivät edes yllä Jormasjärvelle ja Laakajärvelle asti, ja siltä osin kuin vähäisiä vaikutuksia mahdollisesti onkin, ne on kompensoitu kalatalousmaksuilla.

9 Jätevesipäästöistä ei ole aiheutunut Jormasjärvellä ja Laakajärvellä korvattavaa haittaa kaupalliselle kalastukselle

9.1 Valituksenalaisen päätöksen valituksen kannalta relevantti sisältö ja perustelut

Valituksenalaisen päätöksen mukaan Terrafamen on maksettava vuoden 2013 juoksutuslupan, vuoden 2014 ympäristölupan ja Nuasjärven purkuputkiluvan lupamääräysten mukaisesta, kaivosalueelta Vuoksen ja Oulujoen vesistöjen latvavesiin tapahtuneesta jätevesien johtamisesta korvausta kaupalliselle kalastukselle vuosina 2014–2016 aiheutuneesta vahingosta päätöksen liitteen 2 kohdan III mukaiset korvaukset, ellei asianomaisten oikeuden omistajien kanssa toisin ole sovittu tai sovita. Päätöksellä määrätty kaupallisen kalastuksen korvaukset kohdistuvat Jormasjärven ja Laakajärven alueella kaupallista kalastusta harjoittaneille.

Päätöksen perusteluissa todetaan, että vuoden 2013 juoksutuslupan ja vuoden 2014 ympäristölupan sallimat päästöt ovat vaikuttaneet Jormasjärvellä ja Laakajärvellä kaupallisen kalastuksen harjoittamisen edellytyksiin suorina vaikutuksina veden laatuun ja saaliskalojen käyttäytymiseen. Samanlaisia vaikutuksia on ollut Nuasjärven purkuputken luvan nojalla Jormasjärven suuntaan sallituilla päästöillä. Päätöksessä viitataan Pöyryn laatimaan 24.3.2014 päivättyyn selvitykseen n kaivoksen lähialueen kaupallisesta kalastuksesta sekä vahinkoarvioon.

Päätöksen perustelujen mukaan 31.5.2013 jälkeen tapahtuneet luvalliset ja luvasta poikkeavat päästöt vesistöihin ovat osaltaan aiheuttaneet tilanteen, jossa kuluttajilla kalanostajina on ollut perusteltuja syitä välttää kaivoksen vesistövaikutusalueeksi luettavista vesistöistä (mm. Jormasjärvi ja Laakajärvi) pyydetyn kalan ostamista. Tarkkailutulokset vesistöjen tilasta ja kaivoksen jätevesipäästöjen vaikutuksista ovat tulleet viiveellä ja niihin on sisältynyt epävarmuuksia ja varaumia, jotka ovat siten kaupallisten kalastajien toiminnasta riippumatta aiheuttaneet sen, että kalanostajat eivät ole ostaneet kyseisistä vesistöistä pyydettyä kalaa. Päätöksen mukaan on perusteltua määrätä kaupalliselle kalastukselle aiheutuneet tulonmenetykset korvattavaksi ottaen huomioon suorien

vedenlaatuvaikutusten lisäksi myös edellä kuvattu saaliin myyntimahdollisuuksien loppuminen tai rajoittuminen.

Korvaukseen oikeuttavaksi ajanjaksoksi on määritelty vuodet 2014–2016. Perustelujen mukaan luvassa sallitut päästöt ovat olleet vuoteen 2015 saakka selvästi seuraavia vuosia suuremmat, mutta päästöjen pientyminen ei välittömästi näy vaikutusten vähenemisenä johtuen vesistöjen viipymistä, ekologisten prosessien hitaudesta ravintoketjuissa ja kalakantojen muutosten hitaudesta. Lisäksi aluehallintovirasto on hyväksynyt korvausperusteeksi kaupallisen kalastuksen saaliin myyntimahdollisuuksien loppumisen tai rajoittumisen, jotka vaikutukset ovat kestäneet useita vuosia.

Laakajärvi

Perusteluiden mukaan Laakajärven kaupalliselle kalastukselle (Herkkupörssi Hyvönen Ky) aiheutunut korvaus on laskettu Pöyryn tekemän selvityksen perusteella. Suurin merkitys kaupalliselle kalastukselle Laakajärvellä on ollut harjoitetun katiskapyynnin loppuminen. Asiakirjojen mukaan kalan ostaja ja pyyntivälineinä toimivien katiskoiden toimittaja on kesällä 2012 purkanut sopimuksensa ammattikalastajan kanssa Talvivaaran aiheuttaman maineen takia. Aiheutuneella vahingolla ei ole ollut sen tapahtumahetkellä syy-yhteyttä nyt käsiteltävien päästöjen aiheuttamiin vaikutuksiin, mutta luvan mukaiset 31.5.2013 jälkeen Laakajärveen johdetut päästöt ovat kuitenkin merkittävästi viivästyttäneet järven tilan palautumista ja jatkaneet jo aiemmin aiheutuneita kalastovaikutuksia kestoaltaan. Vastaavasti varovaisuusperiaatteeseen liittyvä kuluttajien käyttäytymismuutos on jatkunut, minkä on arvioitu estäneen aiemmin harjoitetun katiskapyynnin jatkumisen vuodesta 2014 lähtien. Näin ollen myös luvan mukaisilla päästöillä ja niiden vaikutuksilla on todennäköinen syy-yhteys katiskapyynnin harjoittamisen keskeytymisestä kalastajalle aiheutuneeseen vahinkoon, eikä vahingonkäräjällä ole tässä tapauksessa sietämisvelvollisuutta.

Jormasjärvi

Perusteluiden mukaan lähtökohtana Jormasjärven kaupalliselle kalastukselle aiheutuneiden korvausten osalta on Pöyryn kalatalousselvityksessä selvitetty kalastajakohtainen saalistaso vuosina 2012–2013. Vuoden 2013 jälkeen kaupallinen kalastus on Jormasjärvellä merkittävästi estynyt Laakajärven tapaan ensisijaisesti saaliin myyntimahdollisuuksien loppumisen tai rajoittumisen vuoksi. Pyyntiä on vaikeuttanut myös kalojen käyttäytymisen muutokset. Korvausasian kohteena olevien ns. luvallisten päästöjen osuutena Jormasjärven

kaupallisen kalastuksen estymisessä vuosina 2014–2016 on käytetty 50 %, koska korvausratkaisun perusteena olleissa vuoden 2013 juoksutusluvassa, vuoden 2014 ympäristöluvassa ja Nuasjärven purkuputkiluvassa on sallittu Oulujoen vesistön purkusuunnalle päästökiintiöt, joiden suhteellinen merkitys vesistön tilaan ja käyttökelpoisuuteen on Jormasjärvellä ollut merkittävästi suurempi kuin Laakajärvellä. Kuormitus Jormasjärven kautta purkautuvien jätevesien osalta väheni vuoden 2015 jälkeen sekä päästökiintiöiden pienentymisen että ennen kaikkea Nuasjärven purkuputken käyttöönoton (25.9.2015) vuoksi. Vesistötarkkailutuloksissa kuormituksen kasvu näkyy Jormasjärvellä niin, että esimerkiksi Jormasjärven syvännepisteellä suurimmat sähkönjohtavuudet ja sulfaattipitoisuudet on mitattu vuosina 2014–2017.

9.2 Terrafamen valitus

9.2.1 Tosiasiallista haittaa kaupalliselle kalastukselle ei ole aiheutunut

Terrafame viittaa ensinnäkin edellä kohdassa 4.2 vahinkoalueen rajauksesta lausumaansa ja katsoo, ettei nyt kyseessä olevan korvausasian piiriin kuuluvista jätevesipäästöistä ole aiheutunut korvattavaa haittaa kaupalliselle kalastukselle Jormasjärvellä tai Laakajärvellä. Yhtiö katsoo, että luvan mukaisesta toiminnasta tehtyjen selvitysten, kuten kalataloustarkkailusta saatujen tuloksien perusteella, Laakajärven eikä Jormasjärven osalta ei ole aiheutunut eikä aiheudu korvattavaa kalataloudellista vahinkoa. Tätä tukevat myös viranomaisten kalan käytöstä antamat käyttösuositukset, joiden mukaan ko. vesistöjä koskien ei ole annettu kalan syöntirajoituksia.

Myös Terrafame on perustanut oman kaupallista kalastusta koskevan korvausesityksensä pääasiassa Talvivaaran Pöyry Finland Oy:llä teettämään selvitykseen kaivoksen lähialueen ammattimaisesta kalastuksesta.⁴ Pöyryn selvityksessä on arvioitu, että Jormasjärven osalta ei ole aiheutunut eikä nykyisen luvan mukaisesta kuormituksesta aiheudu jatkossakaan korvattavaa vahinkoa kaupalliselle kalastukselle. Laakajärven yhden ammattikalastajan osalta vahinkoarviossa todetaan hänelle aiheutuneen korvattavaa vahinkoa, sillä ahvenen myyntisopimus katkaistiin kaivoksen jätevesien aiheuttaman kalan maineen menetyksen vuoksi. Lisäksi selvityksessä arvioidaan tapahtuneen saalistappioita verkkopyynnissä Laakajärven pohjoisosassa.

Terrafame on laatinut korvausesityksensä Pöyryn selvityksen ja vesistötarkkailujen perusteella, mutta katsonut Pöyryn selvityksessä

⁴ Selvitys Talvivaaran kaivoksen lähialueen ammattimaisesta kalastuksesta sekä vahinkoarvio, 24.3.2014, Pöyry Finland Oy

esitetystä poikkeavasti, ettei Laakajärven osalta ei ole aiheutunut, eikä luvan mukaisesta toiminnasta aiheudu, korvattavaa kalataloudellista vahinkoa. Yhtiön korvausesitys on perustunut viimeaikaisiin vesistöselvityksiin ja koekalastustuloksiin, joiden perusteella Pöyryn selvityksessä esitetty arvio Laakajärvellä aiheutuneesta vahingosta on ylimitoitettu ja monelta osin perusteeton. Viimevuotisten tarkkailutulosten perusteella Terrafame pitää sekä Jormasjärven että Laakajärven osalta selvänä, ettei korvattavaa vahinkoa kaupalliselle kalastukselle ole aiheutunut eikä luvan mukaisilla päästöillä myöskään tule aiheutumaan. Lisäksi katiskakalastuksen loppuminen johtui pääasiallisesti mainehaitasta, josta aiheutuva vahinko ei edellä selostetun mukaisesti ole nyt käsiteltävänä olevista päästöistä aiheutuva haitta.

Laakajärvi

Terrafame katsoo, ettei Laakajärven osalta ei ole aiheutunut, eikä luvan mukaisesta toiminnasta aiheudu, kaupallisille kalastajille korvattavaa kalataloudellista vahinkoa. Uusimpien tarkkailutulosten ja selvitysten perusteella Laakajärven kemiallinen tila on hyvä. Järvestä kerätyn kattavan biologisen seuranta-aineiston perusteella ekologinen tila on hyvä tai erinomainen.

Koekalastusten perusteella järven kalastossa ei ole havaittu muutoksia ja nuorempia vuosiluokkia esiintyy edelleen normaalisti. Toisin kuin valituksenalaisessa päätöksessä on katsottu, pohjaeläin- tai kasviplanktonyhteisöissä ei ole havaittu sellaisia muutoksia, jotka olisivat merkittävästi vaikuttaneet kalojen ravintotilanteeseen. Koekalastustulosten perusteella kalojen karkottumista ei ole havaittu, sillä järven pohjoisosassa saalismäärät olivat jopa suurempia. Myöskään havaitut vedenlaatupitoisuudet eivät viittaa karkottumiseen, sillä esimerkiksi Tuhkajoesta mitatut sulfaattipitoisuudet ovat olleet korkeampia, mutta taimenkannassa ei ole havaittu muutoksia. Kalojen metallipitoisuudet ovat olleet pieniä ja uraanipitoisuudet alle määritysrajan.

Jormasjärvi

Terrafame katsoo, ettei Jormasjärven osalta ole aiheutunut eikä voimassa olevan luvan mukaisesta kuormituksesta aiheudu jatkossakaan vahinkoa kaupalliselle kalastukselle. Pöyryn selvityksessä Jormasjärvellä ei ole ollut osoitettavissa saalistappioita eikä järvellä tuolloin kalastaneilla kahdella kalastajalla ole ollut korvausvaateita kaivosta kohtaan.

Jormasjärven haukien keskimääräiset elohopeapitoisuudet eivät ole nousseet vuodesta 2008 ennen kaivostoiminnan aloittamista, eivätkä pitoisuudet ole poikenneet vastaavista pitoisuuksista kaivostoiminnan

ulkopuolisilla tutkimusjärvillä. Kalojen elohopeapitoisuuksissa kaivostoiminnan aikanakaan ei ole ollut havaittavissa laskevaa tai nousevaa pitoisuustrendiä, vaan pitoisuudet ovat vaihdelleen vuosittain. EVIRA on todennut Talvivaaran alapuolisten kalojen elohopeapitoisuuksien vuosina 2012 ja 2013 olleen normaalia sisävesitasoa. Vuoden 2018 kalataloustarkkailun mukaan elohopeaa lukuun ottamatta muita tutkittuja aineita ei tutkimuskaloissa joko havaittu tai niiden pitoisuuksien ei voida katsoa nousseen tarkkailujakson alusta vuoteen 2018. Tutkimusten perusteella kaivostoiminnasta ei ole aiheutunut alueen kaloihin vaikutusta, jolla katsottaisiin olevan haittaa ihmisen terveydelle, mikäli noudatetaan valtion ravitsemus-neuvottelukunnan kalansyöntisuosituksia.

Edelleen Pöyryn selvityksessä on todettu, ettei kaivostoiminnan vaikutuksia ole ollut havaittavissa Jormasjärvellä yksikkösaaliissa kalastuskirjanpitolosten perusteella. Lajien yksikkösaaliit eivät ole kasvaneet tai pienentyneet vuosien saatossa, vaan vaihtelut ovat olleet vuosikohtaisia.

9.2.2 Mainehaitasta aiheutuvaa kalan kysynnän vähenemistä ei tule korvata

Terrafame viittaa edellä kohdassa 5.2.1 lausumaansa ja toteaa, etteivät kaivoksen imagohaitasta aiheutuneeseen kalan kysynnän vähenemiseen liittyvät vahingot ole ympäristövahinkolain tarkoittamia korvattavia vahinkoja, sillä tältä osin kaupallisille kalastajille ei ole aiheutunut *vesistön todennetusta tilan muutoksesta aiheutunutta korvattavaa taloudellista haittaa*. Vesistön todennetusta tilan muutoksesta aiheutuvasta korvattavasta taloudellisesta haitasta ei ole kyse senkään johdosta, että nyt käsiteltävänä olevien korvausten osalta on selvää, että kalan kysynnän väheneminen ei ole aiheutunut nyt käsiteltävänä olevista, vaan aiemman toiminnanharjoittajan aikaisista päästöistä. Nyt käsiteltävänä olevien päästöjen vaikutusaikana (vesistöreittien luontaisesta viipymästä johtuen Jormasjärvessä keskimäärin vuoden 2015 alusta lähtien, aikaisintaan kesästä 2014 ja viimeistään vuoden 2015 kesästä lähtien ja Laakajärvessä keskimäärin kesästä 2014, viimeistään vuoden 2015 alusta) on sekä ympäristöseurantatulosten että viranomaisten (THL:n asiantuntija-lausuntoon perustuen) antamien tiedonantojen perusteella ollut selvää, että sekä Jormasjärven että Laakajärven kalaa on voinut käyttää aivan normaaliin tapaan.

Myös taloudellisen vahingon korvaaminen ympäristövahinkolain 5 §:n 1 momentin perusteella edellyttää, että vesistön tila on *tosiasiallisesti* muuttunut häiriön johdosta siten, että siitä on aiheutunut korvattavaa haittaa. Terrafame korostaa, että Jormasjärvessä tai Laakajärvessä todennettuja kaupalliseen kalastukseen vaikuttavia vesistövaikutuksia ei

ole ollut eikä luvan mukaisilla päästöillä myöskään tule aiheutumaan. Yhtiö katsoo, että Jormasjärven tai Laakajärven kalojen myynnille ei ole missään vaiheessa ollut laadullista estettä, eikä mikään estä niiden käyttämistä elintarvikkeina nytkään. Valituksenalaisen päätöksen perustelu, jonka mukaan em. vesistöistä kalastettuja kaloja ei ole saatu myydyksi, ei mittaustulosten perusteella johdu veden tai kalojen laadusta. Yhtiö huomauttaa lisäksi, että korvattavuus edellyttää ympäristönsuojelulain 124 §:n viittaussäännöksessä tarkoitetun ympäristövahinkolain 3 §:n mukaan todennäköistä syy-yhteyttä toiminnan ja vahingon välillä. Tällaista syy-yhteyttä ei ole Jormasjärven tai Laakajärven veden laadun ja kaupallisten kalastajien elinkeinotoiminnan vahinkojen välillä. Näin ollen korvausta ei voida määrätä myöskään ympäristövahinkolain 5 §:n 1 momentin perusteella.

Lisäksi yhtiö viittaa valituksenalaisen aluehallintoviraston päätökseen äänestysratkaisuun ja eriävän mielipiteen jättäneen ympäristöneuvoksen lausuntoon Laakajärvellä vuonna 2012 päättyneen ahvenen katiskapyynnin perusteella maksettavaksi määrättyjä korvauksia koskien. Terrafame yhtyy eriävään mielipiteeseen ja korostaa, että Herkkupörssi Hyvönen Ky:n ahvenen katiskapyynti on päättynyt kokonaan ennen kuin nyt määrättävänä olevien korvausten perusteena olevat ympäristöluvan mukaiset päästöt ovat alkaneet. Näin ollen luvan mukaisesta toiminnasta aiheutuvien päästöjen ja ahvenen katiskapyynnin loppumisen välillä ei ole syy-yhteyttä, eikä tällä perusteella ole syytä määrätä korvauksia. Muutakaan ympäristövahinkolaissa säädettyä korvausperustetta ahven katiskapyynnin osalta ei ole, joten korvausta ei tule määrätä.

Edellä esitetyn perusteella vuoden 2013 juoksutusluvan ja vuoden 2014 ympäristöluvan sekä Nuasjärven purkputkiluvan mukaisesta toiminnasta ei ole aiheutunut kaupalliselle kalastukselle tosiasiallista korvattavaa haittaa, joka tulisi ympäristövahinkolain nojalla korvattavaksi.

9.2.3 Korvauksia ei tule Laakajärven osalta perustaa Pöyryn selvitykseen

Terrafame on korvausesityksessään katsonut Pöyryn selvityksessä esitetystä poikkeavasti, ettei Laakajärven osalta ei ole aiheutunut, eikä luvan mukaisesta toiminnasta aiheudu, korvattavaa kalataloudellista vahinkoa. Pöyryn selvitys perustuu tältä osin vahvasti kaupallisen kalastajan itsensä haastatteluun eikä tosiasialliseen tarkkailutietoon kaivoksen jätevesipäästöjen vaikutuksista kalastoon. Terrafamen näkemyksen mukaan pääasiallinen syy katiskakalastuksen loppumiseen oli muista kuin nyt käsiteltävänä olevista vahingoista aiheutuva mainehaitta, jota ei korvata. Yhtiön korvausesitys on sitä vastoin perustunut siihen, että uusimpien tarkkailutulosten ja selvitysten perusteella Laakajärven kemiallinen tila on hyvä. Järvestä kerätyn kattavan biologisen seuranta-

aineiston perusteella ekologinen tila on hyvä tai erinomainen. Koekalastusten perusteella järven kalastossa ei ole havaittu muutoksia, ja nuorempia vuosiluokkia esiintyy edelleen normaalisti. Pohjaeläin- ja kasviplanktonyhteisöissä ei ole havaittu sellaisia muutoksia, jotka olisivat merkittävästi vaikuttaneet kalojen ravintotilanteeseen. Koekalastustulosten perusteella karkottamista ei ole havaittu. Kalojen metallipitoisuudet ovat olleet pieniä ja uraanipitoisuudet alle määrittäysrajan.

Näin ollen tarkkailutulosten perusteella on selvää, ettei korvattavaa vahinkoa kaupalliselle kalastukselle Laakajärvässä ole aiheutunut eikä ympäristöluvan mukaisilla päästöillä myöskään tule aiheutumaan. Kaupallisille kalastajille aiheutunutta vahinkoa arvioitaessa perustaksi tulee ottaa Pöyryn selvityksen sijaan yhtiön korvausesitys, joka perustuu tarkkailutietoon kaivoksen jätevesien aiheuttamista tosiasiallisista vaikutuksista.

10 Maksettavaksi määrätty kulukorvaukset tulee kumota

10.1 Valituksenalaisen päätöksen valituksen kannalta relevantti sisältö ja perustelut

Valituksenalaisen päätöksen liitteen 2 kohdassa IV on määrätty maksettavaksi kulukorvauksia Herkkupörssi Hyvönen Ky:lle ja Jyrkän osakaskunnalle 1000 euroa kummallekin. Päätöksen perusteluissa viitataan ympäristönsuojelulain 208 §:ään ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 95 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan oikeudenkäynnin osapuoli on velvollinen korvaamaan toisen osapuolen oikeudenkäyntikulut kokonaan tai osaksi, jos erityisesti asiassa annettu ratkaisu huomioon ottaen on kohtuutonta, että tämä joutuu itse vastaamaan oikeudenkäyntikuluistaan. Pykälän 2 momentin mukaan korvausvelvollisuuden kohtuullisuutta arvioitaessa voidaan lisäksi ottaa huomioon asian oikeudellinen epäselvyys, osapuolten toiminta ja asian merkitys asianosaiselle.

Aluehallintoviraston mukaan ratkaisun lopputulos huomioon ottaen olisi kohtuutonta, että kuluvaatimuksen esittäneistä Herkkupörssi Hyvönen Ky ja Jyrkän osakaskunta joutuisivat pitämään kulunsa vahinkonaan. Aluehallintovirasto on arvioinut korvattavien kulujen kohtuulliseksi määräksi kummallekin erikseen 1 000 euroa. Kulukorvausta määrättäessä on otettu huomioon luvan haltijan korvausesityksen ja maksettavaksi määrätyn korvauksen poikkeaminen suuresti toisistaan.

10.2 Terrafamen valitus

Terrafame vaatii, että Herkkupörssi Hyvönen Ky:lle ja Jyrkän osakaskunnalle maksettavaksi määrätty kulukorvaukset kumotaan.

Perusteinaan yhtiö viittaa edellä tässä kirjelmässä esittämäänsä ja toteaa, että valituksenalaisella päätöksellä molempien tahojen osalta määrätyt korvaukset ovat koskeneet Laakajärveä. Kuten yhtiö on edellä esittänyt, ei Laakajärven vesien haitta-ainepitoisuuksissa ole tapahtunut Sotkamon kaivoksen tässä asiassa käsiteltävien jätevesien johdosta sellaisia haitallisia muutoksia, jotka perustaisivat Terrafamen korvausvastuun. Näin ollen koska korvauksia ei tule Herkkupörssi Hyvönen Ky:lle ja Jyrkän osakaskunnalle määrätä ja valituksenalainen päätös tulee tältä osin kumota, myös kyseisille tahoille maksettavaksi määrätyt oikeudenkäyntikulukorvaukset tulee kumota.

Helsingissä 14. huhtikuuta 2020

TERRAFAME OY

Laati

